

เส้นทาง เกียรติยศ

พระเทพดิลก

สังขารมชีวิต

ทิวาวาร	ผ่านไป	อย่างไหลเลื่อน
ทุกทุกอย่าง	เหมือนกัน	คือเลื่อนไหล
ทุกคนผ่าน	เกิดแก่	ตายมลายไป
ประมาทโย	เพราะชีวิต	อนิจจัง
อนิจจัง	สังขาร	แสนด้านคือ
ไม่เชื่อถือ	วาจา	แม้ว่าขาน
ค่าของคน	ใช่ดี	ที่อยู่นาน
อยู่ที่การ	ผ่านไป	ด้วยไผ่ธรรม
ใครใคร่ธรรม	อำนวย	อวยผลสุข
นิราศทุกข์	นิราศภัย	ยามไหลผ่าน
ไม่ประมาท	คือคุณค่า	หาไหนปาน
คือหลักการ	ครองชีวิต	ประสิทธิ์ธรรม
ประสาทสุข	ประสาทบุญ	กุศลส่ง
ด้วยครองตน	ตามหลัก	พระธรรมชั้น
พุทธคือรู้	คือตื่น	เบิกบานปลัน
ความสุขสันต์	ย่อมมี	นิรันดร เทอญ.

“พรหมพันธุ์”

ขออำนาจ
ให้่องแผ้ว
เจริญสุข
ประสบผล

ไตรรัตน์
ด้วยธรรม
เจริญวัย
ตั้งงาม

อุจฉัตรแก้ว
อำนาจผล
ไกลกังวล
ตามคดองธรรม

นิราศโรค
มีความสุข
ปีเก่าไป
ความสำคัญ

นิราศภัย
ปฐิ์เปรม
ใหม่มา
อยู่ที่ธรรม

ไกลจากทุกข์
เกษมสันต์
เรื่องสามัญ
นำตนเทอญ.

.....

.....

.....

อยู่เย็น เป็นสุข

อันดับที่ ๑	เมษายน ๒๕๒๕	ธรรมะประดับโลก
อันดับที่ ๒	พฤษภาคม ๒๕๓๔	ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
อันดับที่ ๓	มกราคม ๒๕๓๕	ยิ่งให้ยิ่งได้
อันดับที่ ๔	มกราคม ๒๕๓๖	ส่งความสุข
อันดับที่ ๕	มกราคม ๒๕๓๗	แนวทางสร้างสุข
อันดับที่ ๖	มกราคม ๒๕๓๘	ทางเกิดประโยชน์
อันดับที่ ๗	มกราคม ๒๕๓๙	ยอดแห่งความสุข
อันดับที่ ๘	มกราคม ๒๕๔๐	เพื่อความร่มเย็น
อันดับที่ ๙	มกราคม ๒๕๔๑	คนดีของสมเด็จพระเจ้า
อันดับที่ ๑๐	มกราคม ๒๕๔๒	สำคัญที่จิตอย่างไรกฤต
อันดับที่ ๑๑	มกราคม ๒๕๔๓	จุดหมายปลายทาง
อันดับที่ ๑๒	มกราคม ๒๕๔๔	กตัญญูต่อแผ่นดิน
อันดับที่ ๑๓	มกราคม ๒๕๔๖	กลัวและกล้ามาจากไหน?
อันดับที่ ๑๔	มกราคม ๒๕๔๗	กาสลักหรือกาสักเป็นอย่างไร?
อันดับที่ ๑๕	มกราคม ๒๕๔๘	ยอดแห่งสุข
อันดับที่ ๑๖	มกราคม ๒๕๔๙	อยู่ดีมีธรรมคำชูจิต
อันดับที่ ๑๗	มกราคม ๒๕๕๐	ทางเดินอันประเสริฐ
อันดับที่ ๑๘	มกราคม ๒๕๕๒	เส้นทางเกียรติยศ

อยู่เย็น เป็นสุข

อันดับที่ ๑๘

เส้นทางเกียรติยศ

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

รวบรวม เรียบเรียง

กองทุนไตรรัตนานูภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จัดพิมพ์เผยแพร่

มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๒

อยู่เย็น เป็นสุข อันดับที่ ๑๘
เส้นทางเกียรตินิยม

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)
รวบรวม เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มกราคม ๒๕๕๒

กองทุนไตรรัตนานูภาพ

๕,๐๐๐ เล่ม

กองทุนไตรรัตนานูภาพ

คณะกฐิ วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำพู กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑-๙๕๑๐

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

พระตำหนักล่าง วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำพู กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑-๒๑๓๙ โทรสาร ๐-๒๒๘๑-๓๖๗๕

พิมพ์ที่ บริษัท แปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด

๑๘๕/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒-๕๓๙๔-๘๖๓๒ โทรสาร ๐๒-๕๓๐-๖๐๙๑

คำนำ

แม้ตั้งใจไว้ว่า ในเทศกาลปีใหม่จะพยายามจัดทำเอกสารธรรมะ
ในขนาดเล่มที่ไม่โตนัก แจกจ่ายแก่สาธุชน ในทำนองส่งความสุขตาม
คตินิยม แต่เน้นที่มรรควิธี ที่จะนำผู้ศึกษา ปฏิบัติ ได้สัมผัสผลเป็น
ความสุข ด้วยการรักษาเจตนารมณ์ของ ส.ค.ส. เอาไว้ แต่เอาเข้าจริง
บางปีกลับทำไม่ทัน เพราะมีเรื่องอื่นปนแทรกอยู่มาก

ในเทศกาลปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๒ คิดว่าน่าจะมีหนังสือเผยแพร่ใน
รูปของ ส.ค.ส. แปลว่าสู่ความสุข คือ มีฐานะเป็นมรรค เพราะความ
สุขใครจะส่งให้ใครคงไม่ได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในอุทานธรรม ว่า

สุขทุกข์	อยู่ที่ใจ	มิใช่หรือ
ถ้าใจถือ	ก็เป็นทุกข์	ไม่สุขใส
ใจไม่ถือ	ก็เป็นสุข	ไม่ทุกข์ใจ
เราอยากได้	ความสุข	หรือทุกข์นา

ใช่! ทุกคนจึงต้องถามตนเอง แล้วหามรรควิธี ที่จะช่วยให้ตนมี
เหตุผลในการครองเรือน ครองสุข โดยไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรในโลกมาก
นัก เพราะอะไรก็ตามที่คนไปยึดมั่นเอาไว้ สิ่งนั้นจะไม่มีโทษแก่คน
ไม่มีเลย

แต่เพราะเวลาจำกัดมาก จึงได้นำเอาบทความธรรมะ ที่มาจาก การเทศนาบ้าง การเรียบเรียงไว้ก่อนเพื่อใช้เป็นกัณฑ์เทศน์บ้าง มาปรับปรุงข้อความบางตอน ให้เหมาะสมแก่คนที่ต้องการจะอ่าน แล้วมีความเข้าใจ นำไปปฏิบัติ จนได้สัมผัสผลแห่งธรรมที่ไม่ยากเกินไป ทุกเรื่องที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ จะเน้นไปในรูปของวิถีธรรม วิถีชีวิต เพื่อเป็นการนำเสนอหลักการในการครองชีวิต ตามวิถีแห่งธรรม

ความคาดหวังที่จะได้พบในปีใหม่นี้ คือทำอย่างไรสังคมไทย จะหันหน้าเข้าหาคุณธรรมประจำชาติ คือ

ความสามัคคี เสียสละ กล้าหาญ
รักสงบ และรู้จักประสานประโยชน์

ทั้งหมดนี้เป็นคุณธรรมที่นำสืบสังคมไทยมาจากอดีตกาลนานไกล แต่หลายปีมานี้กลับขาดแคลนไปทุกข้อ จนอาจกล่าวได้ว่าสังคมไทยกำลังอยู่ในสมัย “สามัคคีเภท” ที่แปลกแต่จริงคือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนิพนธ์เรื่องพระร่วงไว้ ในตอนนั้นเป็นยุคการสร้างชาติ จึงเน้นไปที่สามัคคีธรรมมากเป็นพิเศษ ในช่วงสุดท้ายของหนังสือ “พระร่วง” พระร่วงตัวเอกในเรื่อง ได้ทรงประทานหลักการอยู่ร่วมกันที่ยังทันสมัยอยู่แม้ปัจจุบัน ซึ่งน่าจะนำมาลงไว้เพื่อเตือนสำนึกของคนไทยใจความว่า

ขย่ำเห็นแก่ตัวมีวพระวง
ขย่ำต่างคนต่างแข่งกันแย่งดี
แม้เราวิษยกันและกัน
ระวางการยุยงส่งร้าย
คณะโตศัตวผู้ฉลาด
ก็ยกแยกให้แตกสามัคคี
พราหมณ์ผู้เคียดรับใช้ไปยุแห่
จนเวลาดำรงจูไปราญ
ฉะนั้นไซ้ขอไทยจงร่วมรัก
เอาไว้เมื่อเมื่อมีไฟรอน
ไทยรวมกำลังตั้งมั่น
ถึงแม้ว่าศัตวผู้มีแรง
ขอแต่เพียงไทยเราอย่ามลาญญาติ
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย
ให้นานาภาษาเขานิยม
ช่วยกันบำรุงความรุ่งเรือง
ร่วมกันเต็มใจไม่ผดุง
ให้ขย่ำจนสิ้นดินฟ้า

ลุ่มหลงวิษยาไม่ควรที่
อย่าให้ช่องไฟที่มุ่งร้าย
ไม่ข้าพถันจะพากันฉิบหาย
นั่นแหละเครื่องทำลายสามัคคี
หมายมาดทำลายให้เร็ววี
เช่นกษัตริย์ถัจฉนวิวงศ์โบราณ
สาระแนญญาติให้แตกฉาน
มีวเกียงกันเสียการเสียนคร
จงร่วมสมัครสโมสร
จะได้สู้ศัตรูด้วยเต็มแรง
จะสามารถป้องกันชั้นแข็ง
มายุทธ์แย่งก็จะปลาสไป
ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวางเมือง
ชมเกียรติยศฟูเฟื่อง
ให้ชื่อไทยกระเดื่องทั่วโลกา
บำรุงร่วมชาติศาสนา
วัฒนาเกิดไทย ไชโย

ประการสำคัญในการเผยแผ่ในรูปเอกสารคือ "คนอ่าน" เพราะหนังสือที่ไม่ได้อ่าน แม้จะมีก็เหมือนไม่มี แต่ภารกิจอย่างหนึ่งของพระที่ต้องมีต่อพระพุทธศาสนา คือ "สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วย" การเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆ จึงเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อภารกิจที่ตนจะต้องทำต่อคนอื่น ส่วนคนอื่นที่รับมาจะอ่านหรือไม่ คงต้องปล่อยให้ไป ตามอัธยาศัย แต่คิดว่าคนที่รับมาแล้วอ่านคงจะมี

การพิมพ์ครั้งนี้ ทำในนามของ กองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ตามวัตถุประสงค์ของกองทุนที่ได้จัดตั้งขึ้น

ขออนุภาพแก่คุณพระไตรรัตน์ อันสรุปรวมเป็นไตรรัตนานุภาพ ได้อำนวยประโยชน์สุขแก่ทุกท่านที่มีส่วนในการสนับสนุนพระพุทธศาสนา ตามกำลังความสามารถของตน หวังว่าทุกท่านคงดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งพระรัตนตรัยโดยทั่วกัน

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

ผู้ดำเนินการกองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

มกราคม ๒๕๕๒

ทางแห่งเกียรติยศ

ธรรมเนียมปฏิบัติที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงจำแนกแสดงไว้
โดยเอนกปริยายนั้น หลักการสำคัญจริงๆ คือ

เพื่อเป็นการสำรวมระวัง เป็นการลดละ เป็นการ
บรรเทา เป็นการสงบระงับ ตลอดถึงการดับไปของกิเลส
ประเภทต่างๆ

กิเลสเหล่านั้นเมื่อกล่าวโดยเนื้อหาสาระแล้ว ก็คือเรื่อง
ของราคะ โสภะ โทสะ โมหะ ซึ่งมีรากเหง้าใหญ่มาจากอวิชชา
ตัวเดียว แต่มีความเข้มข้นที่ยิ่งหย่อนแตกต่างกัน กิเลสที่
แรงจะบีบบังคับกาย วาจา ใจ ให้คิดแรง ทำแรง พุดแรง
กลายเป็นกรรมประเภทหยาบระดับต่างๆ อย่างที่ทรงเรียงไว้
เป็นกรรมหยาบสุด ก็คือ อนันตริยกรรม แต่ที่หยาบยิ่งกว่า
นั่นก็คืออาการของมิจฉาทิฏฐิ ที่เรียกว่า นียตมิจฉาทิฏฐิ มี
อยู่ ๓ ประการ

เห็นว่า การกระทำทั้งหลายไม่เป็นการกระทำ ทำดีก็
ไม่เป็นการกระทำ ทำชั่วก็ไม่เป็นการกระทำ ผู้ทำจึงไม่ดีชั่ว
อะไร เป็นความเห็นประเภทที่ตัดสินกันด้วยวัตถุ ไม่ใช่ตัดสิน
กันที่ผลกระทบบที่คนอื่นได้รับจากการกระทำของตน ด้วย
เจตนาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน

ถือว่าผลทั้งหลายเกิดขึ้นในชีวิตไม่ได้มาจากเหตุ แต่
บอกว่าเป็นการดลบันดาลของเทพเจ้าบ้าง เป็นความบังเอิญ

บ้าง เป็นเรื่องกรรมเก่าบ้าง สรุปรว่าไม่เกิดขึ้นจากการกระทำ
ของคน

ปฏิเสธเหตุและผลหมด ทั้งดี ทั้งไม่ดี ทั้งกลางๆ ทั้ง
ชีวิตหลังตาย ตลอดถึงสังสารวัฏ ปฏิเสธหมด ปฏิเสธเลยไป
ถึงการปฏิเสธพระพุทธเจ้า เป็นลักษณะความคิดที่ฝังตัวเอง
ไว้ในจุดอับๆ แคบๆ ไม่มีการพัฒนาการอะไรในด้านอาการ
กาย วาจา ใจ เพราะเขาถือว่าผลทั้งหลายไม่ได้เกิดมาจาก
เหตุ เขาก็จะไม่สร้างเหตุ

ที่แรงลดลงมากก็คืออนันตริยกรรม จะเห็นว่าอนันตริย-
กรรมนั้นส่วนใหญ่เกิดมาจากโกรธกับหลง ซึ่งเป็นกิเลสประเภท
แรงทั้งคู่ มีการฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้าย
พระพุทธเจ้า ทำให้สงฆ์แตกจากกัน ถือว่าเป็นบาปกรรมที่
แรง เพราะว่ากิเลสเกิดซ้อนกันอย่างต่อเนื่อง และเข้มข้นสูง

ต่อมาก็คือกิเลสประเภทที่เป็นการละเมิดกุศลกรรมบถ
ซึ่งเกิดขึ้นมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลง นั่นเอง
การฆ่าสัตว์ ถ้าไม่ถึงกับการฆ่าบิดามารดา ก็ถือว่าเป็น
ปาณาติบาต มีความหยาบยิ่งหย่อนกันขึ้นไป เป็นต้น ซึ่ง
ส่วนใหญ่ก็จะเกิดจากโลภ หลง ลัทธิพญาก็จะเกิดจาก
โลภ หลง การล่วงละเมิดทางประเวณี ก็เกิดจากโลภ หลง
การโกหกส่วนใหญ่ก็จะเกิดจากโลภ หลง การเสพสิ่งเสพติด
การยุยงให้เกิดการแตกแยก อาจจะไม่โกรธก็ได้ อาจจะไม่โลภ
ก็ได้ แต่ก็มี ความหลงอยู่ พูดคำหยาบคายร้ายกาจ ส่วนใหญ่

ก็เป็นโทษกับหลง การกล่าวเพื่อเจ้อเหลวไหล ก็เป็นโลก
กับหลง

จะเห็นว่าทั้งหมดเป็นการบงการของกิเลส มีผลกระทบ
ต่อตนเองและบุคคลอื่น คือตนเป็นคนทำชั่วในขณะที่นั้นๆ มี
คนอื่นเดือดร้อนในขณะที่นั้นๆ คนที่เดือดร้อนนั้นจะเดือดร้อน
ชั่วขณะสั้นๆ แต่คนที่ทำบาปกรรมจะเดือดร้อนยาวนานตราบ
ไต่ที่ยังไม่สิ้นกระแสนกรรม ก็ต้องรับผลของกรรมตลอดไป
ผ่านภพชาติต่างๆ ไปอีกเป็นอันมาก ทั้งนี้เกิดขึ้นมาจาก

จิตที่ประกอบด้วยความโลภ

จิตที่ประกอบด้วยความอาฆาตพยาบาท

จิตที่ประกอบด้วยความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

หลักการประการหนึ่งที่ทรงแสดงก็คือ จะไม่พูดถึงอาการ
กิเลสเหล่านั้น แต่มีลักษณะเหมือนกับการรับประทานอาหาร
ที่ไม่ต้องบอกว่าเพื่อขจัดความหิวคือเหตุให้หิว หรือเพิ่มความ
อิม เมื่อรับประทานเข้าไปสิ่งทั้ง ๓ ประการนั้นจะเกิดได้เอง
คือเมื่อความอิมเพิ่ม เหตุให้หิวลดลง ความหิวลดลง เมื่อเรา
อิม เหตุให้หิวก็หมด ความหิวก็หมด ธรรมะเหล่านี้ จะทำ
หน้าที่ของตนในลักษณะนั้น

การเจริญกุศลเป็นการเพิ่มพูนกุศลขึ้น ทำนองคล้ายๆ
กับเราสูบน้ำใสใสลงไปในสระที่มีน้ำขุ่นโดยไม่ต้องใส่น้ำขุ่น
แต่ปริมาณน้ำใส่นั้นจะลายน้ำขุ่นให้เอง น้ำขุ่นก็เปรียบเสมือน
กิเลส น้ำใสก็เหมือนกับธรรมะ ปริมาณของน้ำใดยิ่งมาก
เท่าไรจะเพิ่มความใสให้เกิดขึ้นมากเท่านั้น

จิตใจของคนก็เหมือนกัน ถ้าปริมาณธรรมะเกิดขึ้น
ภายในจิตได้มากเท่าไร กายวาจาจะสะอาดเพิ่มขึ้น จิต
จะสงบสูงขึ้น จะมีสติปัญญา มีเหตุผลเพิ่มขึ้น คือพูดง่ายๆ
ว่า สะอาด สงบ และสว่าง เป็นโครงสร้างของศีล สมาธิ
ปัญญา ในที่นี้จะนำศึกษาในพุทธภาษิตที่ว่า

บุคคลใดก็ตามที่ประกอบด้วยสัจจะ ธรรมะ การไม่เบียด
เบียน การล้ารวมระวัง ท่านผู้นั้นได้ชื่อว่า ขจัดมลทินออกไป
จากจิตใจ และเป็นผู้นำหนักแน่นมั่นคงอยู่ในธรรมะอันดีงาม

เรื่องสัจจะนั้นเป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะว่าชีวิตของเรา
นั้นจะผูกพัน เชื่อมโยงอยู่กับสัจจะตลอด บนเส้นทางแห่ง
กุศลธรรม อย่างการทำนุบำรุงชนทั้งหลายได้ตั้งใจมาวัดก็เป็น
สัจจะอธิษฐานประการหนึ่ง ตราบใดที่ท่านรักษาไว้ได้ ท่าน
ก็จะมาได้ทุกวันธรรมสวนะ ในขณะที่เดียวกันเมื่อเราทำวัตร
สวดมนต์ ในบทสวดมีสัจจะปฏิญาณเป็นอันมาก เช่นว่า สวด
พุทธัง สรณัง คัจฉามิ เป็นสัจจะปฏิญาณยืนยันว่า ข้าพเจ้า
ขอถึงซึ่งพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก

พออาราธนาศีลก็เป็นสัจจะปฏิญาณ ที่ได้ประกาศว่า
จะสมาทานสิกขาบททั้ง ๕ ประการ

ตอนสุดท้ายก็บอกว่า จะรักษาศีลทั้ง ๕ ประการนี้ตลอด
เวลา คือเป็นนิจศีลในช่วงของการให้สัจจะปฏิญาณแต่ละ
อย่างนั้นสั้นๆ แต่ประการสำคัญอยู่ที่การรักษา

เรื่องสัจจะนั้นสำคัญอยู่ที่การรักษาได้ และรักษาได้
อย่างต่อเนื่อง

เพราะฉะนั้น ท่านจึงจัดว่าเป็นบารมีธรรมที่มีความสำคัญ ซึ่งจะทำให้คนผู้รักษาสัจจะให้บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ได้

เราจะเห็นสัตยาธิษฐานของพระพุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้ ไม่นาน เป็นสัตยาธิษฐานที่เด็ดเดี่ยวมาก เป็นการสละชีวิต เพื่อการบรรลุธรรม ทรงตั้งสัตยาธิษฐานความว่า

แม้เลือดเนื้อในกายของเราจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็นกระดูกก็ตาม ถ้าหากว่าไม่สามารถตรัสรู้ธรรมะได้ ก็จะไม่ลุกขึ้นจากอาสนะ

ก็หมายความว่า ทำความเพียรจนยอมตาย มีทางเลือก ให้ ๒ ทางเท่านั้นเอง คือ ตายหรือบรรลุ ถ้าไม่บรรลุก็ต้องตาย ถ้าไม่ตายก็จะได้บรรลุ ในที่สุดพระองค์ก็ได้บรรลุ เพราะ ฉะนั้นเวลานำมาสอน บางครั้งคนฟังมีปัญหาเรื่องความเพียร และเรื่องสัจจะ จะทรงสอนออกมาในลักษณะอย่างนี้

สัจจะจำแนกได้หลายระดับด้วยกัน

ระดับแรกคือองค์ธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง นั้น เรียกว่า สัจจธรรม คือเป็นธรรมะที่เป็นจริง เป็นความจริงอยู่อย่างนั้นแหละ ความจริงมีอยู่ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรง ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าเพียงแต่ตรัสรู้ด้วยการค้นพบความจริง เหล่านั้น แล้วนำมาเปิดเผยชี้แจงแสดงแก่โลก จะเห็นว่าการ สอนของพระพุทธเจ้านั้นเราเรียกว่า **แสดง** เป็นการชี้บอก แต่ว่าสัจจธรรมเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าใครหา ไม่เจอเอง พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบกฎเหล่านี้

เมื่อเรามองโดยสรุป จะเห็นว่าตามความจริงก็มีแต่กฎกับกรรม คือกฎเหล่านี้เป็นอย่างนี้ ไม่ว่าใครก็ตาม นับถือศาสนาอะไรก็ตาม อยู่ในยุคสมัยใดก็ตาม ทำ พูด คิด อย่างมีสติสัมปชัญญะ ความพยายาม ความเผอเรอ ความพลั้งพลาด ความหลงลืม ความเลอะเลือน ก็จะไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะและความเพียร กลายเป็นสังขจาสกल ไม่ได้บ่งบอกว่าเป็นศาสนาพุทธหรือศาสนาอะไร แต่เป็นสังขจธรรมที่มีอยู่แล้วในโลกนี้ ใครค้นพบก็ได้รับประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นไป บางคนค้นพบแล้วแต่ยังไม่ผ่านกระบวนการของการปฏิบัติ ก็จะไม่เกิดผลอะไร ก็เป็นการแยกกันอยู่ระหว่างธรรมะกับจิต เรื่องนี้เป็นเรื่องอาการทางจิต

ถ้าธรรมะไม่ดำรงอยู่ภายในจิต ธรรมะก็ทำหน้าที่ไม่ได้ อย่างที่ทรงแสดงว่า

พระธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม เหมือนร่มใหญ่ป้องกันคนผู้กั้นร่มไม่ให้เปียกฝนในเวลาที่ฝนตก

เป็นการชี้บอกในเชิงที่เป็นรูปธรรม ให้เห็นว่าร่มที่คุณกั้นจะป้องกันฝนได้นั้นต้องใหญ่หน่อยนะ คุณต้องมีร่มอยู่ด้วย และเมื่อฝนตกคุณต้องกั้นร่มด้วย และร่มนั้นต้องใหญ่ด้วย ถ้าร่มเล็ก ฝนแรง ก็ป้องกันฝนไม่ได้

ธรรมปฏิบัติก็มีปริมาณอย่างนั้น คือ ถ้าเรามีน้อยไป ถึงเรื่องบางเรื่องจะรักษาตัวเองไม่ได้ คุ้มครองตัวเองไม่ได้ เช่น สังขจปัญญาที่ว่าไว้ในตอนต้น เขาขนาดว่าสมาทานศีล เวลารักษานั้นไม่ใช่เรื่องง่ายๆ เพราะอารมณ์โลกนั้นกระทบกระทั่ง

ใจคนมาก จะเห็นว่าแต่ละเรื่องจะช่วยๆกับช่วยวน การละเมิด
ศีล ๕ นั้นเกิดจากถูกช่วยๆกับช่วยวน ช่วยๆอาจจะเกิดโทษะถึง
ฆ่ากันก็ได้ ช่วยวนอาจจะเกิดโทษะถึงลักขโมยก็ได้
ถึงล่วงเกินคู่ครองคนอื่นก็ได้ ถึงโกหกหลอกลวงเพื่อประโยชน์
ที่ตัวเองอยากได้ก็ได้ เสพสิ่งเสพติด อย่างไม่มีอะไรก็ต้องการ
อยากจะทำทดลองก็ได้ แต่แสดงว่ามันเกิดจากการช่วยวน แรง
ปะทะภายในใจไม่เข้มแข็งพอ สัจจะที่ตั้งไว้อ่อนไหว ในที่สุด
เราก็รักษาไม่ได้

เพราะฉะนั้นอาการของปุถุชนกับอาการของพระอริยะ
จึงแตกต่างกัน คือปุถุชนเรานั้นจะขึ้นๆ ลงๆ สภาวะการ
แสดงออกทางกาย ทางวาจา โดยเฉพาะทางความคิด จิตใจ
จะขึ้นๆ ลงๆ ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง กลางๆ บ้าง และส่วนใหญ่
จะดีกับไม่ดี ไปตามกระแสของกุศลลาธัมมา อกุศลลาธัมมา
อัพยาทตาธัมมา แต่สัจจะของพระอริยเจ้าเป็นอริยสัจจะ คือ
ดำรงอยู่เช่นนั้นตลอดไป เรียกว่า อจโล ไม่หวั่นไหว ตาทิโน
คงที่

ไม่แสดงอาการขึ้นๆ ลงๆ แต่ถามว่าท่านเจออารมณ์
ช่วยๆ อารมณ์ช่วยวน อารมณ์ยุแห่ยุเข้าไหมด ก็เจอธรรมดา
แต่ว่าจิตใจท่านหนักแน่นมั่นคง พระพุทธเจ้าทรงอุปมาเป็น
รูปธรรม

จิตใจเหมือนกันเสาชื่อนขนาดใหญ่ เหมือนกับ
ภูเขาศิลาแท่งทึบที่ไม่หวั่นไหวด้วยลมที่พัดมาจากทิศทั้ง ๔

อารมณ์โลกนั้นจะไม่สามารถแทรกซึมลงไปได้ เหมือนกับน้ำที่ไม่สามารถแทรกลงไปใบบัวได้

กิเลสจะไม่สามารถตั้งอยู่ภายในจิตได้เหมือนกับเมล็ดพันธุ์ผักกาดที่ไม่สามารถตั้งอยู่บนปลายเข็มหรือเหล็กแหลมได้

เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าคำสอนโดยสรุปในพระพุทธศาสนาที่เราเรียกว่าเป็นอริยสัจจ์ คือเขาจริงอย่างที่เขາจริง ทุกขสัจจ์ก็เป็นทุกข์จริง ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเป็นสุข ถ้าเป็นสุข เรารู้สึกว่ายสุขเวทนา คือทุกข์มันลดลงเท่านั้นเอง แต่ร่างกายของคนเราแต่ละคนนั้นเป็นรังของโรค และต้องเปื่อยเน่าบนเส้นทางจนกว่าจะเปื่อยเน่าแตกดับไปนั้น จะประสบกับทุกขเวทนาคือการเสียดแทงจากปัจจัยภายในบ้าง ภายนอกบ้างอยู่ตลอด เพียงแต่ว่าทนได้มากน้อยขนาดไหนเพียงใดเท่านั้นเอง

จะเห็นว่าในส่วนของทุกขสัจจ์ ทรงแสดงว่ามันเกิดขึ้นมาจากเหตุปัจจัยต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม ทั้งที่เป็นนามธรรม ทั้งที่เป็นภายใน ทั้งที่เป็นภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามองลึกๆ ลงไปอีกทีหนึ่ง

มันเกิดจากจิตที่ยึดมั่นถือมั่น ตราบใดที่เรายังยึดมั่นถือมั่นอยู่ ไม่สามารถที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้

เพราะฉะนั้น จิตใจของบุคคลจึงจำเป็นต้องถ่างถอนผ่อนคลายความยึดมั่นถือมั่น

ท่านจะสังเกตได้ว่ากระแสจิตความรามาแรง แต่ก็มีคนเดือดร้อน เดือดร้อนไปเจอกับของปลอม ไปเจอกับ

ความไม่มั่นใจ ว่าจริงหรือปลอม และที่คิดว่าจริง ตัวเองได้มาจริงนั้น ก็มีการยึดมั่นถือมั่น บางคนคิดว่าต้องการอะไร ก็จะได้ตามต้องการ ซึ่งจะเห็นว่าเป็นความคิดที่เป็นไปไม่ได้ ปัญหาว่าสิ่งเหล่านั้นเอามาจากไหน

ถ้าได้มาแล้ว เรามีความขยันหมั่นเพียร เราก็ทำงาน เราก็ได้ แต่พอได้ เพราะปักใจว่าเป็นอิทธิพลของจตุคามรามเทพ ก็บอกว่าเป็นเพราะแขวนเหรียญหลวงพ่ोजตุคามรามเทพ เราก็ได้ ถ้าไม่ได้ก็จะเกิดสงสัยว่าจริงหรือปลอม หรืออาจจะโทษตัวเองว่าทำไม่ถูก ในที่สุดทราบได้ที่อุปาทานเหล่านี้ยังมีอยู่ ก็ขลังอยู่ได้ตลอด แต่ถ้าอุปาทานลดลง เพราะมีปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงมากขึ้น จะเลิกนับถือของขลัง

อย่างที่ท่านเล่าถึงเหตุการณ์จริงไว้ ทหารคนหนึ่งคราวสงครามญี่ปุ่นรบต่อสู้ปะทะกับญี่ปุ่น แก่อมพระอยู่ แต่เนื่องจากเป็นการออกไปอย่างกะทันหัน ไม่ได้เตรียมน้ำทำอะไรไว้ มีแต่ปืนกับลูกกระสุนเท่านั้นเอง รบไปรบมาเหนื่อยและกระหายน้ำ ก็ก้มวกน้ำในลำธารดื่ม พระก็หล่นจากปาก เขาก็ตะครุบใส่เข้าไปในปากต่อ ปราบกว่าพระดิน แก่ก็นึกว่าพระขึ้น ก็บุกลุยยิงกับญี่ปุ่นตายไปหลายคน พอเสร็จแล้วพักรบ ปราบกว่าพระยังดินอยู่ แก่ก็คายออกมา ปราบกว่าเป็นลูกเขียด ศรัทธาที่เชื่อว่าพระมีอยู่และคุ้มครองให้มันหายไป อุปาทานตรงนี้ก็ลด เพราะสูญเสียความเชื่อมั่น แก่ก็รบต่อ และก็แพ้เพราะถูกฆ่าตาย

นั่นแสดงให้เห็นว่า ความจริงแล้วเป็นพลังจากข้างใน คือพลังความเชื่อที่มีอยู่ภายในใจของเขาเอง เขาไปผูกโยงกับลูก

เขียด ผูกโยงกับพระเครื่อง และมองลูกเขียดเป็นพระเครื่อง
ตราบไต่ที่แกมองอย่างนั้น แกก็ยังมีความรู้สึกอย่างนั้น แต่
พอความคิดเปลี่ยนอะไรก็เปลี่ยนดังกล่าว

เพราะฉะนั้น กระบวนการตรงนี้จึงเป็นความจริงว่า มัน
เกิดขึ้นมาจากเหตุปัจจัย ที่เป็นภายในภายนอก แต่เหตุปัจจัย
ตรงนี้ถ้าเราเข้าใจได้ลึกซึ้ง ทำความเข้าใจไปเรื่อยๆ ก็จะเห็น
ว่าจะมีการปล่อยวางพวกเหตุปัจจัยต่างๆ มีตัวอย่างบุคคล
ตัวอย่างนางวิสาขา ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นต้น ครอบ
ครองทรัพย์สมบัติมหาศาล แต่ท่านถือว่าเป็นสิ่งนอกกาย เป็น
ปัจจัยเครื่องอาศัยเท่านั้นเอง ท่านไม่สามารถบริโภคใช้สอย
ให้หมดได้ ท่านก็บริจาคเป็นทาน เป็นการสงเคราะห์คนได้
กว้างขวางออกไป

ทรัพย์สมบัตินั้นเราครอบครองไม่ได้ตลอด แต่ว่า
บุญกุศลเราครอบครองได้ตลอดสังสารวัฏ

เพราะฉะนั้นปัญญาเกิดแล้วคิดเทียบเคียง เทียบ
เคียงแล้วก็หาทางเลือก หาทางออกให้แก่ตัวเองว่าจะ
สามารถเอาไปได้อย่างไร

ความคิดอย่างนี้ ตัวอย่าง พระโพธิสัตว์สมัยเป็นสุเมธ
พราหมณ์ เป็นบุตรพราหมณ์ที่สืบสกุลมา ๗ ชั่วสกุล เป็น
ลูกโตนมาทุกภพทุกชาติ พระโพธิสัตว์มาถึงช่วงที่ ๗ พ่อแม่
ตาย เจ้าหน้าทีก็เอาบัญชีทรัพย์สินมาแสดงให้เห็นดู มันมหาศาล
จริงๆ ไม่รู้จะทำอย่างไร แทนที่จะเกิดโลภะ ท่านเกิดความสลด
ใจ รู้สึกสงสารบรรพชนที่อุตสาหกรรมรวบรวมทรัพย์สินเงินทอง

ไว้จำนวนมหาศาล แล้วตัวเองก็ตายทิ้งไป ตายทิ้งไป ตาย
ทิ้งไป ไม่มีใครเอาสมบัติไปได้เลย ท่านเลยแปลงทรัพย์สมบัติ
เหล่านั้นให้เป็นทาน ด้วยการบริจาคแก่สาธารณกุศล แจก
เข้าทาสบริวาร แจกพระราชาราษฎร ถวายเป็นสมบัติของ
แผ่นดินหมด ไม่เหลือเลย แล้วตัวเองก็ออกบวช ไปอยู่
กลางป่ากลางดง ไปกินผลหมากรากไม้ไปตามธรรมดาของ
ฤๅษีทั้งหลาย จนปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ท่านได้เป็น
พระพุทธเจ้าในกาลต่อมา สมัยนั้นท่านได้รับการพยากรณ์จาก
พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าที่บึงกร ว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า

ฉะนั้น เราจะเห็นว่าคนเราพอกิเลสมันลด ค่าของวัตถุ
มันจะลดตามไป จนถึงไม่มีอะไรอย่างพระพุทธเจ้าก่อนเสด็จ
ออกผนวชเป็นชัตตยกุมาร ที่มีตำแหน่งพระเจ้าจักรพรรดิรอ
อยู่ แต่ตอนเสด็จผนวช ตอนแรกเราจะเห็นว่ามีผ้า ๒ ผืน
เท่านั้นเอง มีผ้าถุงกับผ้าห่มอังสะ เป็นเรื่องเกิดทีหลัง ไม่ได้มี
ในสมัยพุทธกาล ผ้าสังฆาฏิเป็นเรื่องเกิดทีหลัง เกิดหลังจาก
ตรัสรู้ตั้ง ๒๐ ปีแล้ว แต่ทำไมท่านอยู่ได้ ผ้า ๒ ผืนเท่านั้นเอง
ฤดูร้อนไม่น่าจะมีปัญหา ฤดูฝนน่าจะมีปัญหามาก แต่
ฤดูหนาวล่ะ แต่ท่านก็อยู่ของท่านได้

นั่นแสดงให้เห็นว่าความทุกข์เกิดขึ้นจากใจที่ยึด ที่จริง
ความหนาวกับคน มันคนละเรื่องกัน ถ้าเราไปมีความยึดติด
อุปาทานว่าเราหนาว เราหนาว มันจะหนาว หนาวมากกว่า
ปกติ แต่ถ้าใจคิดว่า หนาวก็สักแต่ว่าหนาว ร้อนก็สักแต่ว่า
ร้อน เย็นก็สักแต่ว่าเย็น ความทุกข์ก็จะบรรเทาลงไป

เพราะฉะนั้น สัจธรรมจึงอยู่ที่การเข้าถึง และเราหาประโยชน์จากเขาได้ แต่เขาก็เป็นอย่างที่เขาเป็นนั่นแหละ พระพุทธเจ้าเองก็เจอพวกทุกข์ ภัย โรค แต่พระทัยไม่มีกิเลสเป็นเหตุให้ยึด พระพุทธเจ้าก็เจอหนาว เจอร้อน เจอหิว เจอกระหาย เจอปวด เจอเจ็บไข้ได้ป่วย เหมือนกับเรา แต่ต่างกันอยู่เพียงแต่ว่า พระพุทธเจ้าไม่มีกิเลสเป็นเหตุให้ยึด ว่า พระองค์เจ็บ พระองค์ป่วย ป่วยก็คือป่วย เจ็บก็คือเจ็บ แต่ว่าไม่เอาตัวตนเข้าไปแบกหามเอาไว้ เหมือนกับเห็นคนอื่นป่วยทั้งหลายนั่นแหละ ใจเราก็ไม่ไปเกี่ยวเกาะกับเรื่องเหล่านั้น

ในส่วนของกิเลส เรียกว่าเป็นสมุทัย ก็คือสมุทัยจริง คือเหตุเกิดของทุกข์จริง ให้ลองสังเกตว่ากิเลสต้นเหตุทั้งหลาย ตามปกติแล้วเราจะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงสรุปไว้ชุดหนึ่ง คือ เขาเรียกว่า ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ตรงนี้ไม่เรียกว่าอุปาทาน แต่ทรงเรียกว่า คาหะ แปลว่าจิตที่ยึดถือ และผูกมัดรัดรั้งจิตใจเอาไว้

ตัณหาเป็นเรื่องของความอยากได้
มานะเป็นเรื่องของความอยากเป็น
ทิฏฐิเป็นเรื่องของความอยากใหญ่

อึดตาเขื่องขึ้นไปเรื่อย ๆ

จะเห็นว่ากิเลสนำความเดือดร้อนมาทั้งหมด เพราะว่าพออยากได้มันก็ดิ้นรนขวนขวายเพื่อได้ แต่ลักษณะของตัณหา นั้นไม่สามารถตอบสนองได้ เหมือนไฟที่ตอบสนองด้วยการ

ให้เชื่อไม่ได้ น้ำในมหาสมุทร ตอบสนองด้วยฝนตกไม่ได้
เพราะอย่างไรมันก็ไม่เต็มหรอก

นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ตัณหาต้องมองเห็นโทษเท่านั้น
เพราะฉะนั้นพวกนี้จึงทรงสอนในรูปของการลดละ ละไม่ได้
ก็พยายามลดหน่อย เพราะถ้าเราลองจินตนาการดู ถ้าคน
ทุกคนตามใจตัณหาในเรื่องเดียวกัน ก็เกิดกลียุคแล้ว ตัวอย่าง
ง่าย ๆ

เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องตัณหาในผู้หญิงคนเดียวกัน
เรื่องขุนช้างขุนแผน เรื่องตัณหาในผู้หญิงคนเดียวกัน
เรื่องพระอภัยมณี เรื่องตัณหาในผู้ชายคนเดียวกัน

ตกลงเรื่องทั้งหมดเป็นเรื่องสองหญิงหนึ่งชาย สองชาย
หนึ่งหญิง ยุ่งอยู่อย่างนี้

แต่ถ้าบรรเทาตัณหาลงไปได้ ก็แก้ปัญหาได้ แต่จะเห็น
ว่า แต่ละเรื่อง บรรเทาไม่ได้เลย รามเกียรติ์จบลงด้วยสิ้น
ราชวงศ์ยักษ์เลย ราชวงศ์ทศกัณฐ์ แม้แต่พิเภกยังตายที่หลัง
เรื่องขุนช้างขุนแผนก็ยุ่งกันไปถึงลูก รบกันไปจนถึงรุ่นลูก
พระอภัยมณีรบกันมาจนถึงรุ่นหลาน

นั่นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาเกิดขึ้นมาจากปล่อยใจให้
เลื่อนไหลไปตามกระแสตัณหา ทำให้จิตมันพร่อง จิตไม่เต็ม
ไม่อิ่ม ไม่พอ ธรรมชาติของสัตว์ อันที่จริงมันมีความขัดแย้ง
กันอยู่ในตัว แต่เราไม่มองว่าทุกขสัจที่เป็นผลจากตัณหา มัน
ไม่ได้ยั่งยืน ถ้าเรามองในภาพรวม ตามหลักที่ทรงแสดงไว้ใน

ธัมมทเทศ ๔ ประการ เราจะเห็นชัดเจนว่า สภาวะของ
ทุกขสังขมัมเป็นความจริงอีกอย่างหนึ่ง แต่เราไม่ยอมรับความ
จริงของมันเท่านั้น

ทรงแสดงว่า

๑. โลกคือหมู่สัตว์ อันชรานำไปไกลไม่ยั่งยืน

ทุกท่านทุกคนในที่นี้หรือที่ใดๆ ของโลกก็ตาม แก่อยู่
ทุกวินาที แก่ไปพร้อมๆ กันนั่นแหละ ถึงจุดหนึ่งเราก็เปลี่ยน
แปลงให้เห็น เราก็แก่เฒ่าให้เห็น ผมหงอกลง ตาพร่ามัวลง
ปัญหาเรื่องประสาทสัมผัส ตอนหนุ่มๆ สาวๆ นั้น ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ นำเราไปวิ่งหาสิ่งเหล่านั้นมาตอบสนอง
เวลานี้ปรากฏว่าตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มันเปลี่ยนหมดเลย
มันรวนหมด

ต้องเตือนร้อนด้วยการบำรุงรักษามัน ร่างกายพอแก่
ชราลง พระพุทธเจ้าทรงอุปมาว่า เหมือนเกวียนที่ซ่อมด้วย
ไม้ไผ่ คุยกากหน้อย ถ้าดูในปัจจุบันก็เหมือนรถเก่าๆ ค่าซ่อม
บำรุงมันแพง แต่ว่าใช้งานได้น้อย ร่างกายคนที่แก่ลงก็มี
ลักษณะอย่างนั้น คือ

ค่าบำรุงรักษามันแพงเหลือเกิน แต่ใช้ประโยชน์ได้
น้อย

บางทีก็นอนอยู่บนเตียง แต่ว่าค่าบำรุงรักษามากนัก
ทำอะไรก็ไม่ได้ พุดก็ไม่ได้

นั่นแสดงว่าชีวิตถูกขับเคลื่อนเข้าไปสู่ชรา

๒. โลกคือหมู่สัตว์ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่เฉพาะตน

แต่เพราะเรามีตัณหา มีมานะ มีทิฏฐิ เราเข้าใจว่าของเรา เป็นเรา เป็นตัวตนของเรา แม้แต่ตัวเรามันยังไม่เป็นของเราเลย อยู่กันมาตั้งนาน พุดจกกันยังไม่รู้เรื่องเลย มันก็เป็นอย่างที่มีมันเป็น เพราะมันเป็นทุกข์ เราอยากให้เป็นอย่างที่เราอยากให้เป็น มันก็ไม่เป็นให้เราสมใจอยาก นั่นแสดงให้เห็นว่า เรากำกับควบคุมบังคับบัญชาอะไรไม่ได้

๓. โลกคือหมู่สัตว์ ไม่มีอะไรเป็นของๆ ตน จะต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป

นั่นคือทุกข์สังข์ มันเป็นกฎของไตรลักษณ์ แต่ที่จริงตัณหามันก็ตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ เพียงแต่ว่าตัณหา รับเชื้อมาทุกวัน รับเชื้อจากข้างนอกทุกวัน ประสาทสัมผัสของเรา อยู่ในยุคโฆษณา แสวงหาประโยชน์อะไรต่างๆ กัน ฉะนั้นใจมันก็ไขว่คว้าปรารถนา ใจจึงพร่องคล้ายๆ กับน้ำในตุ่มทะเล มันไม่เต็ม

๔. โลกพร่องอยู่เป็นนิจ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสของตัณหา

นี่คือสังข์จรรยาที่ซ้อนสังข์จรรยา แต่เราหลงทางของสังข์จรรยาทั้งๆ สิ่งที่เราคว่านั้นมันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาทั้งนั้น เราต่อสู้ดิ้นรนแสวงหาเพื่อเป็นเจ้าข้าวงเจ้าของครอบครอง มหาเศรษฐี กษัตริย์ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี

ก็ตายให้เราเห็นกันอยู่ทุกวัน และท่านเหล่านั้นก็ไม่เคยเอา
อะไรติดตัวไปได้ นอกจากความดีความชั่ว ที่เป็นตราประทับ
ชีวิตของท่าน และประดับโลกนี้อยู่

ความดับทุกข์มันก็เป็นความดับทุกข์จริงๆ เราสามารถ
ที่จะชิมได้ พระอรหันต์นั้นท่านทำได้ถาวร แต่เราก็กินได้
หมายความว่า

ชิมความโกรธเสียบ้าง ชิมความโลภเสียบ้าง

ชิมกามราคะเสียบ้าง ชิมความมมงายไร้เหตุผลเสียบ้าง

ถ้าทำได้บ่อยๆ เราจะเห็นว่าใจเราจะเป็นอิสระ อาจจะมี
อารมณ์ยั่วยวนมาจากที่ต่างๆ ถ้าเราเทียบให้ดู เหมือนกับ
ตอนเราเป็นเด็ก เราดูการ์ตูนเป็นเรื่องเป็นราว และร้องไห้เศร้า
โศกเสียใจ ทั้งตัวเล่น รูปการ์ตูน ทั้งดูหนังการ์ตูน เหมือนกัน
แต่ทุกวันทำไมเราไม่ดูการ์ตูน ถ้าเราดูการ์ตูน เราก็ดูในแง่
ของศิลปะ ไม่ดูในแง่ว่ามันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนี้ มัน
เป็นคนนั้นคนนี้จริงๆ เพราะอะไร

เพราะปริมาณปัญญาสูงขึ้น การ์ตูนไม่ว่าจะจบลง
อย่างไร ก็เป็นเพียงแต่การ์ตูนเท่านั้น เราไม่เดือดร้อนด้วย
กับการพลัดพรากสูญเสียดูการ์ตูนเหล่านั้น

มรรคสี่เป็นมรรคจริงๆ เป็นทางดำเนินไปสู่ความดับ
ทุกข์ได้จริงๆ ไม่ต้องเอาอะไรมากหรอก เอาเมตตา ถ้าเรามี
เมตตาต่อกัน ในบ้านก็อบอุ่นแล้ว ในแวดวงพงศาคุณาญาติ
ทั้งหลายก็จะอบอุ่น สังคมก็จะอบอุ่น

ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทางภาคใต้ เพราะขาดเมตตากัน คนที่ฆ่าคนโดยไม่รับผิดชอบนั้น เป็นความวิปริตทางใจอะไรของแกก็ไม่รู้ แต่สรุปว่ามันขาดเมตตาจิตต่อกันโดยอะไร โดยความรู้สึกเป็นเรา เป็นเขา มองคนที่เรารู้สึกว่าเป็นเขาจะต้องตายจากไป ทำตัวเป็นเจ้าของประเทศ เจ้าของแผ่นดิน ทั้งๆ ที่ตัวเองก็ตายเหมือนกัน ถึงไม่ถูกฆ่า ก็ตายเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้ก็ตายจากความดีไปแล้ว นั่นแสดงว่าเกิดจากความเห็นผิด เป็นมิจฉาทิฎฐิเสียศูนย์มาตั้งแต่ อริยมรรคมีองค์ ๘ ข้อแรกแล้ว เพราะเรื่องสัจจะนี้ถ้าเราเข้าถึงได้เราจะหาประโยชน์ได้จาก

๑. ทุกขสัจ เพราะเขาเป็นอย่างที่เขาเป็นนั่นแหละ ก็พันล้านปีมาแล้วเขาก็เป็นอย่างนั้น เดี่ยวนี้เขาก็เป็นอย่างนี้ ต่อไปเขาก็เป็นอย่างนั้นแหละ โดยสภาวะไม่ใช่โดยภาษา คือภาษาอาจจะเปลี่ยนได้ แต่ตัวสภาวะไม่สามารถเปลี่ยนได้

๒. ในส่วนของสมุทัยสัจ ที่สรุปรวมเป็นสรวรพกิเลสประเภทต่างๆ พยายามมองให้เห็นโทษ อย่างน้อยสามารถควบคุมความรุนแรงของกิเลสเอาไว้ ให้อยู่ในระดับของมโนสุจริต คือ

แม้จะมีความโลภอยู่ แต่อย่าถึงกับโลภอยากได้ของๆ คนอื่น แม้จะมีความโกรธอยู่ แต่อย่าถึงกับอาฆาตพยาบาทคนอื่น แม้จะขะลา ใจไปบ้าง แต่อย่าถึงกับมีความเห็นความผิด ออกจากทำนองคลองธรรม ดำรงตนอยู่ในหลักของ

ศีลธรรม ด้วยการไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น และไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่น

๓. ในส่วนของนิโรธสัง การดับความทุกข์นั้น เป็นเป้าหมายที่ต้องอาศัยการพยายามกำหนดรู้ความจริงของทุกข์สัง พยายามปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในขั้นที่ ๕ ให้ลดลง ที่สำคัญคือการละส่วนของกิเลส และการเจริญส่วนแห่งกุศลธรรม ที่ในภาคสนามจริงๆ แล้ว พึงมองเห็นอริยสัง ๔ ตามโครงสร้างของโรคที่เกิดขึ้นในชีวิต

๔. ในส่วนของมรรคสัง ที่สรุปแล้วคือกุศลธรรมส่วนเหตุทั้งหมด สามารถสรุปรวมลงที่ ศีล สมาธิ ปัญญา พยายามมองให้เห็นคุณค่า คุณประโยชน์แห่งธรรมเหล่านั้น ที่สำคัญคือสำรวจกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น และเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและคนอื่น สามารถกระจายประโยชน์นั้นให้กว้างขวางออกไป ตามกำลังความสามารถที่จะกระทำได้ เพราะว่าหลักการครองชีวิตของชาวพุทธต้องเริ่มต้นที่

พึงประพฤติธรรมให้เป็นสุจริต อย่าประพฤติธรรมให้เป็นทุจริต เพราะธรรมที่ประพฤติดีแล้วจะนำความสุขมาให้ ทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น

ทุกข์สัง เป็นเหมือนโรคที่เกิดในกาย จิต

สมุทัยสัง เหมือนสมุฏฐานแห่งโรคทางกาย

นิโรธสัง เหมือนความหายจากโรค กาย จิต

มรรคสัง เปรียบเหมือนการเยียวยารักษาโรค ตามสมควรแก่สมุฏฐานของโรคนั้นๆ

ภารกิจหลักที่ต้องทำคือการศึกษารักษาให้เข้าใจอาการของโรคเป็นอย่างไร สมุฏฐานของโรคมาจากไหน? อะไรคือสิ่งที่คนป่วยต้องการ จะใช้หลักการวิธีการปฏิบัติอย่างไร สมุฏฐานของโรคเหล่านั้นจะหายไป ซึ่งในความเป็นจริงหมอบำบัดที่เพียงหาความชัดเจนในอาการ สมุฏฐาน เป้าหมาย หลักการ วิธีการในการรักษาโรคเท่านั้น แต่เมื่อทำได้แล้วจะให้ยา หรือ ฉีดยาเพื่อทำลายสมุฏฐานโรคเป็นหลัก

เมื่อสมุฏฐานถูกขจัดไป อาการของโรคก็หมดไป ความสบายหายจากการเบียดเบียนของโรคก็เกิดขึ้นฉับไฉน

การปฏิบัติธรรมะตามหลักของพระพุทธศาสนา จึงเป็นหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการไปตามกฎของธรรมชาติ

ในภาคสนามขอเพียงคน ทำดี พูดดี คิดดีเท่านั้น ความดีที่ปรากฏทางกาย วาจา ใจ จะทำหน้าที่ป้องกันขจัดความชั่ว และ ผลของความชั่วคือทุกข์ออกไป ใจคนจะได้ประสบความสุขตามสมควรแก่เหตุเสมอไป

สุขกาย สบายใจ

มีคำถามว่า ทำอย่างไรจะหาทรัพย์ได้? การที่คนจะหาทรัพย์ได้จะต้องมาจากเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะในการหาทรัพย์หรือปฏิบัติภารกิจการทำงานตามฐานะหน้าที่ของตน เป็นเหมือนการว่ายน้ำทวนกระแสน้ำ ในขณะที่คนอยากได้ผลดีงาม ที่สรุปรวมเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุขนั้น ทั้ง ๔ ประการล้วนเป็นผลที่จะเกิดขึ้นแก่คนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ที่จะได้โลกธรรมในส่วนที่น่าปรารถนา ในขณะที่หลักการสำคัญที่เป็นกฎของธรรมชาติธรรมดานั้น ผลทั้งหลายย่อมเกิดมาจากเหตุที่ถูกต้องเหมาะสมเท่านั้น

ดังนั้นในที่นี้พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงเหตุที่เนื่องกันมา คือ คนต้องมีความเชื่อต่อพระธรรมคำสอนของพระอรหันต์ ที่แสดงเพื่อนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด จะต้องเป็นคนมีพื้นฐานในปัจจุบันดีคือ พังอยู่ด้วยดี พูดง่ายๆ ว่า คนที่จะหาทรัพย์ได้มากพอต่อการครองชีวิตอย่างปกติสุข จะต้อง

**มีความรู้ดี มีความคิดดี มีความสามารถดี และมี
คุณธรรม ศีลธรรมเป็นหลักในการครองชีวิต**

ทรงแสดงคุณสมบัติเป็นเหตุไว้หลายประการ คือ

**“เป็นผู้ไม่ประมาท มีวิจรรณญาณ ทำการงานได้
เหมาะสม ไม่ทอดทิ้งธุระ มีความหมั่นขยัน”
จะได้นำมาขยายความตามลำดับดังต่อไปนี้**

๑. **ความไม่ประมาทคืออะไร?** ความไม่ประมาทคือการครองตนอย่างมีสติในการทำ การพูด การคิด ตามปกติเราจะพบว่าทรงจำแนกแสดงความไม่ประมาทไว้ในที่ต่างๆ เป็นอันมาก แต่ที่ปรากฏแพร่หลายในพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ ความไม่ประมาทในวัย ในชีวิต ในความไม่มีโรค เป็นสภาพของจิตที่มีความตระหนักถึงกฎความจริงของธรรมชาติ อันเป็นส่วนแห่งทุกขสังข ที่ไม่ว่าชีวิต วัย และโรค ภัย ทุกข์ ติดมากับชีวิตพร้อมที่จะแตกดับไปทุกขณะ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นพิจารณาอยู่เสมอๆ ว่า

เรามีความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งหลายทั้งปวงไปเป็นธรรมดา จากช่วงเกิดถึงช่วงตายนั้น หานิมิตเครื่องหมายอะไรไม่ได้เลย ทุกชีวิตมีความแก่ ความเจ็บ ความตายเกาะติดมากับความเกิด และพร้อมที่จะแสดงตนออกมาทุกขณะ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าทุกชีวิตกอบปรด้วยขณิกมรณะ คือตายอยู่ทุกขณะ จนทรงย้ำเตือนไว้ว่า

เธอทั้งหลาย อย่าได้ปล่อยกาลเวลาให้ผ่านพ้นไป เพราะคนที่ปล่อยกาลเวลาให้ผ่านพ้นไป จะต้องเศร้าโศก เสียใจในกาลภายหลัง

กาลเวลาย่อมกลืนกินสรรพสัตว์พร้อมด้วยตัวของมันเอง

ความเพียรพยายามควรรีบเร่งกระทำเสียในวันนี้เถิด เพราะใครจะรู้เลยว่าความตายจะมีในวันพรุ่งนี้ก็ได้ เพราะ

ว่าเราทั้งหลายไม่สามารถต่อรองกับพระยามัจจุราชผู้มี
เสนาใหญ่ได้เลย

นอกจากนั้นยังทรงแสดงเรื่องควรทำความไม่ประมาท
ใน ๔ กรณีคือ

ในการละเหตุจิตทางกาย วาจา ใจ และประพฤติก
สุขทางกาย วาจา ใจ ไม่ประมาทในการละความเห็นผิด
มาทำความเห็นให้ชอบด้วยทำนองคลองธรรมอีกชุดหนึ่ง
ทรงเน้นให้ตระหนักในบาปบุญคุณโทษที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ
ด้วยการระมัดระวังจิตอย่าให้เกิดความกำหนัด เกิด
ความขัดเคือง เกิดความลุ่มหลง และเกิดความมัวเมา
ในยามสัมผัสอารมณ์ทางประสาทสัมผัส

หมายถึงการครองชีวิตให้มากด้วยสติความระลึกได้
ระลึกทัน นี้ก็ได้ในขณะนั้นๆ ที่สำคัญทรงสรุปว่า

บัณฑิตสรรเสริญความไม่ประมาทในบุญกิริยา
ทั้งหลาย

ทุกกรณีสามารถสรุปรวมเป็นความไม่ประมาทในการ
กำหนดรู้ความจริงแห่งทุกขสัจ ไม่ประมาทในการลดละ
กิเลสและการเจริญกุศล หรือสมุทัยสัจและมรรคสัจ
นั่นเอง

แต่ในที่นี้ เนื่องจากเกี่ยวโยงมาจากคำถามว่า ทำ
อย่างไรจะหาทรัพย์ได้ จึงเน้นไปที่ความไม่ประมาทในการ
บริหารกาลเวลาที่ผ่านไปแต่ละขณะ ให้ทุกคนตระหนัก
แน่แก่ใจตนเองว่า ทุกขณะที่เราหายใจเข้าออกอยู่นั้น เรา

กำลังแก่ กำลังเจ็บ กำลังตายอยู่ทุกขณะ อะไรที่มองเห็นว่า
มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อชีวิต ควรต้องรีบเร่งกระทำ เมื่อมอง
ไปที่ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่ไม่ได้นานเพราะสถานที่ ๔ คือ

ไม่แสวงหาพัสดุที่หายไป

ไม่คิดที่จะบูรณะซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า

ตั้งสตรีหรือบุรุษผู้ไม่มีศีลให้เป็นหัวหน้าครอบครัว

ไม่รู้จักประมาณในการใช้สอยทรัพย์สมบัติ

มาเทียบเคียงจะพบว่า การที่ใครก็ตามสามารถบริหาร
จัดการกับเวลา ที่เวียนมาถึงในแต่ละขณะ แล้วจะผ่านไป
พร้อมกับทำให้ทุกชีวิตในโลกไหนๆ ก็ตามต้องแก่ไปตามเวลา
ที่ผ่านไปมาไปด้วย การที่ปล่อยกาลเวลาให้ผ่านไปโดยไม่เกิด
ประโยชน์ จึงยากที่จะเพิ่มพูนทรัพย์สินเงินทองขึ้นมาได้

ในกรณีของตระกูลที่มั่งคั่งจะตั้งอยู่ได้นานนั้น จึงทรง
แสดงไว้ในทางตรงกันข้ามคือ

ทรัพย์สมบัติที่หายไปจะต้องพยายามแสวงหาคืน เพราะ
นั่นคือการไม่ต้องซื้อหาใหม่ อันเป็นรายได้ที่เกิดจากไม่ต้อง
จ่าย ของแก่นั่นในทางพระพุทธศาสนา เน้นที่การประหยัด
อดออมและความฉลาดในการใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภค
ของคนฉลาดไว้ โดยยกตัวอย่างการใช้จิวร ในกรณีที่ท่านได้
จิวรใหม่มา ท่านเห็นว่าจิวรของท่านเหลือเฟือแล้ว ก็ให้
ของตนที่เล็กใช้แก่พระภิกษุสามเณรรูปอื่น ท่านรูปนั้นก็ให้
ของตนแก่ท่านที่มีจิวรเก่า จนจิวรไม่สามารถใช้ในฐานะจิวร
ท่านก็เปลี่ยนไปให้เป็นผ้าปูนอน จากผ้าปูนอนเป็นผ้าปูนั่ง

จากผ้าปูนั่งที่ขาดไปแล้ว มาใช้เป็นผ้าเช็ดเท้า จากผ้าเช็ดเท้าเก่ามาเป็นผ้าถูพื้น จากผ้าถูพื้นที่หมดสภาพมาผสมปนกับดินใช้ขยำปนกับดินใช้ฉาบฝากุฏิ

แสดงว่าโภคทรัพย์ที่สามารถปรับใช้เป็นอย่างอื่นตามสมควรแก่ฐานะของสิ่งนั้น เป็นการประหยัด ทั้งเป็นรายได้แฝงในสิ่งที่ไม่ต้องจ่าย การรู้จักประมาณในการบริโภค อุปโภค เพราะในความเป็นจริงแล้วปัจจัย ๔ เป็นเพียงปัจจัยเครื่องอาศัยในการครองชีวิต เมื่ออะไรก็ตามสำเร็จประโยชน์ตามเจตนารมณ์ในการบริโภค อุปโภคสิ่งเหล่านั้น ก็รู้จักอิ่ม รู้จักพอ ทรงใช้คำว่าสมชีวิตา เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่ตนหาได้มา มีอยู่ไม่หรูหราหรืออดออมมากเกินไป การที่หัวหน้าครอบครัวที่อยู่ในศีลในธรรม ช่วยให้มีพูนรายได้ ประหยัดรายจ่าย สามารถครองเรือนครองสุขได้ ตามสมควรแก่ฐานะของตน

ความไม่ประมาทเป็นหลักการสำคัญในการครองชีวิตของคนในโลก ในความเป็นจริงหาเกี่ยวกับศาสนาอะไร หรือใครอยู่ในส่วนใดของโลก เป็นความจำเป็นที่ทุกคนต้องมีชนิดที่เรียกว่าขาดไม่ได้ทีเดียว เพราะความไม่ประมาทคือการครองชีวิต คิด ทำ พุดอย่างมีสติเข้ากำกับทุกขณะ ทรงแสดงไว้ว่า

ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย คนที่ประมาทแม้มีชีวิตอยู่ก็เหมือนกับคนที่ตายไปแล้ว คนที่ไม่ประมาทแม้จะ

ตายไปแล้ว ก็เหมือนกับยังมีชีวิตอยู่ ในความไม่ประมาท หรือการมีสตินั่นเอง คนจะต้องมีสัมปชัญญะ คือความรู้ตัวทั่วพร้อมในแต่ละขณะ อันเป็นคุณลักษณะของปัญญา นักศึกษาธรรมย่อมเคยพบกลุ่มธรรมที่ทรงเรียกว่า มีอุปการะมาก และคนต้องมีต้องใช้ในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ คือ

๒. **มีวิจาร์ญาณอันเป็นการประสานกันของสติ** ความระลึกได้ ระลึกทัน นึกออก สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อมอันเป็นงานของจิตที่ทำหน้าที่ระลึก รู้ และมีความเพียรพยายาม คุณธรรม ๓ ประการคือ สติ สัมปชัญญะ และความเพียร เป็นธรรมที่ต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน เพราะความเพียรจะเป็นพลังขับเคลื่อนภารกิจการงานนั้นๆ ให้ดำเนินไป โดยอาศัยสติหรือความไม่ประมาททำหน้าที่กำกับ ในที่นี้ทรงแยกสัมปชัญญะออกมาทำงานในรูปของความมีวิจาร์ญาณเห็นการณ์ไกล เรียกว่า มีวิสัยทัศน์ มองภาพรวมและหน่วยย่อยของกรณีนั้นๆ ได้ประจักษ์แจ้งชัดเจน ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงยกตัวอย่างคนที่จะประกอบอาชีพทางการค้า จำต้องมีคุณสมบัติที่เป็นหลักในการประกอบภารกิจการงานเหล่านั้นของตน ๓ ประการ คือ

๑. **จักขุมา คือมีตาดี** รู้จักสินค้า ที่สำคัญต้องรู้จักทั้งกระบวนการเกิด ผ่านขั้นตอนต่างๆ ไปจนถึงผู้บริโภค จะต้องมีความรอบรู้ชัดเจน สามารถคำนวณราคา ต้นทุน จนสินค้าถึงมือผู้บริโภคนั้น ควรจะได้กำไรเท่าไร สามารถประมาณการเพื่อความเสี่ยงต่ออันตรายต่างๆ ได้ด้วย

๒. **วิธูโร มีความชัดเจนในธุรกิจที่ตนประกอบกระทำ**
รู้แหล่งที่มาของสินค้าที่ผ่านมือคนในระดับต่างๆ เมื่อมาถึง
มือของตนกว่าจะถึงมือผู้บริโภค จะต้องผ่านการเคลื่อนไหว
ในกระบวนการของการบรรจุหีบห่อ การขนส่ง มีความ
สามารถทั้งในฐานะของผู้ผลิต ผู้จัดซื้อ ผู้จำหน่ายตามสมควร
แก่ขั้นตอนนั้นๆ มีความฉลาดสามารถในการทำความเข้าใจ
ลูกค้า และมีวิธีการในการเอาใจ สร้างความสนใจ พอใจแก่
ผู้บริโภค เป็นต้น

๓. **นิสสัยสัมปັນโน พร้อมด้วยแหล่งลงทุนเป็นที่**
อาศัย มีเครดิตดี มีคนรู้จัก กว้างขวางในสายงานของตน
และกลุ่มคนที่ต้องเกี่ยวข้องกัน ยามขาดแคลนทุนในการ
ดำเนินการ มีคนให้การสนับสนุนให้กู้ และได้รับการสนับสนุน
ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตน

พึงสังเกตว่า กรณีของพ่อค้าเป็นกรณีศึกษา เปรียบเทียบ
เพื่อเป็นตัวอย่าง คุณสมบัติทั้ง ๓ ประการนี้ หากมองจาก
หลักของไตรสิกขาจะพบว่า ในกรณีของกระบวนการของ
การทำงานจากจุดเริ่มต้นไปหาจุดสำเร็จ คนจะต้องมีความ
ฉลาดสามารถ มีความรอบรู้ในกระบวนการนั้นๆ ในรูปของ
การตื่นตัวติดตาม ไม่ปล่อยให้โอกาสในการสร้างความสำเร็จ
ของตนผ่านไป ในกรณีของคนที่ต้องเกี่ยวข้องกับตน การงาน
และขอบข่ายแห่งภารกิจนั้น ต้องมีความรู้สึกเป็นมิตรกัน
ไม่เป็นคนเห็นแก่ตนและประโยชน์ของตน วิจารณ์ญาณจึง
ต้องใช้อยู่เสมอ ที่จะให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเป็นมิตร

สุจริต และเที่ยงธรรมต่อทุกฝ่าย กล่าวโดยสรุปง่าย ๆ ตามหลักพระพุทธศาสนาสุภาสิตที่ว่า

ผู้มีปัญญาอยู่ครอบครองเรือนเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก

วิจารณ์ญาณคือปัญญาภาคบริหารจัดการ เพื่อความสำเร็จแห่งภารกิจที่จะต้องจัดตั้งทำให้เกิดประโยชน์ อันมีคุณลักษณะเกื้อกูล และอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน เรียกว่ามีความฉลาดสามารถในการบริหารจัดการด้วยการสร้างสรรค์พัฒนา

๓. ทำการงานได้เหมาะสมคืออย่างไร?

ในการปฏิบัติภารกิจการงานนั้น ทุกคนจำเป็นต้องมีความรอบรู้เหตุผลในกรณีนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง มีความชัดเจนในความรู้ ความคิด ความสามารถ และคุณธรรมของตน เป็นคนประเภทที่ท่านกล่าวไว้ว่า **ดูตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น** อะไรคือความเหมาะสม ถูกต้องตามสมควรแก่กรณีผลในเรื่องนั้นๆ รู้จักภารกิจ เวลา สถานที่ ซึ่งจะพบว่าในจุดนั้นเอง ทุกคนเป็นส่วนย่อยของธาตุ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ จะต้องมีการศึกษาให้เกิดความเข้าใจชัดเจนในเรื่องของธาตุทั้ง ๕ ที่บางครั้งท่านบอกว่ารู้เรื่องดิน ฟ้า อากาศ เพราะธาตุเหล่านั้นสามารถให้คุณและโทษแก่ตนได้เสมอ แม้เราขาดความรู้ชัดเจนเพียงเรื่องเดียว เช่นการเดินทางโดยขาดความรู้ในเรื่องดิน ฟ้า อากาศ อาจจะไปเจอกับภัยธรรมชาติที่รุนแรงเป็นอันตรายได้หลายๆ เรื่อง

เมื่อกล่าวถึงการทำงานทุกอย่างนอกจากจะต้องเกี่ยวข้องกับเหตุ ผล สถานภาพของตน ความเหมาะสมแก่กรณีของภารกิจ กาลสถานที่แล้ว ที่ถือว่าสำคัญมากคือคน ไม่ว่าจะเพียงคนเดียวหรือหลายๆ คนก็ตาม ผลจากการทำงานจะเกิดผลหรือล้มเหลว คนจัดว่าเป็นปัจจัยหลักที่ไม่อาจขาดได้

ดังนั้นวิจาร์ณญาณ ในความเป็นจริงคือปัญญาภาคบริหาร ที่จำจะต้องมีความฉลาดสามารถในเหตุแห่งความเสื่อม เหตุแห่งความเจริญ ที่สำคัญคือมีความฉลาดสามารถที่จะหลีกเลี่ยงหนทางเสื่อมมาดำเนินในทางเจริญได้ ในขณะที่เดียวกันก็สอดรับกับข้อที่พระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามของอาฬวกยักษ์ที่ว่า

นักปราชญ์กล่าวว่าชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐ

แต่ประเด็นที่จะต้องตระหนักถึงหลักการมีความสืบเนื่องกันมา ที่พระพุทธเจ้าทรงลำดับความคิดของคนที่ต้องเริ่มต้นในการสร้างฐานของจิตคือ มีความเชื่อต่อธรรมคำสั่งสอนของพระอรหันต์ ในขณะที่นั่นเองแสดงว่าเขามีศรัทธาในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรมและสังสารวัฏ อันเป็นศรัทธาที่ถูกต้องของท่านผู้นั้น แต่ศรัทธาจำเป็นต้องมีการศึกษาเรียนรู้ให้มีความชัดเจนว่าใคร อะไร อย่างไร ทำไม เพราะเหตุใด อันเป็นอาการของปัญญาในภาคของการบริหารการจัดการ หากมีการตรวจสอบสภาพจิตของตนจะพบว่า ในขณะที่นั่นเองเขามีพลังของธรรม ๕ ประการ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ

ปัญญามากพอต่อการขจัดความไม่เชื่อความเกียจคร้าน ความหลงลืมเลอะเลือนของสติ ความไม่สงบแห่งจิต และปัญญาในภาคของการบริหาร คุณธรรมเหล่านี้เมื่อพัฒนามาขนาดนี้ แสดงว่ามีความเป็นอินทรีย์คือเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน อำนาจผลให้เขามีความฉลาดสามารถในการทำการงานให้เหมาะสมเหมาะสมได้ตามสมควรแก่กรณีของภารกิจนั้นๆ

๔. อธิบาย การไม่ทอดทิ้งธุระ

ในที่นี้เน้นไปที่ภารกิจที่ตนกำลังจัดกำลังทำอยู่ในขณะนั้น บางครั้งเพื่อให้มองเห็นภาพในการทำงานอย่างมีความรับผิดชอบ ไม่ทอดทิ้งธุระ ทรงอุปมาให้เห็นเหมือนโคที่เทียมแอกในคราวที่ไถนาของชาวนา การเสร็จสิ้นภารกิจในแต่ละกรณี เขาจะปลดแอกออกจากคอของโค ตราบใดที่ยังไม่มีการปลดแอกออกจากคอ โคก็ต้องไถนากันจนกว่าจะเลิกไถในแต่ละวัน การทำความเพียรพยายามโดยไม่ทอดทิ้งธุระคือทำงานนั้นๆ ด้วยความหมั่นขยันอย่างฉลาด อันเป็นการประสานกันของอินทรีย์ ๕ ประการ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา องค์ธรรมแต่ละข้อจะต้องสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะเสร็จสิ้นภารกิจในการทำธุระ ที่ตนต้องรับผิดชอบในแต่ละกรณี การทำงานในลักษณะนี้บางครั้งทรงใช้คำที่มีความหมั่นขยัน มีความเพียรพยายามที่ต่อเนื่อง

ธุระ ในพระพุทธศาสนา ท่านจำแนกเป็นสองประเภทหลักคือ การศึกษาเรียนรู้ในส่วนของพระปริยัติสัทธรรม และการเจริญศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งหมดจะต้องไม่ทอดทิ้งธุระ

เหล่านี้ แม้ท่านที่บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ไปแล้ว ท่านก็ยังมีคัมภีระ คือศึกษาเล่าเรียนพระสัทธรรมในส่วนปริยัติ สัทธรรมอยู่ แต่ในส่วนของการเจริญศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อสมบูรณ์พร้อมแล้ว ท่านเรียกว่า กตัม ภาระณียัม กิจที่ควรทำได้ ทำเสร็จแล้ว แต่ภารกิจในการอนุเคราะห์โลก การรักษาพระสัทธรรม ท่านยังต้องทำอยู่ เหตุนั้นพระพุทธเจ้าทรงจำแนกการศึกษาที่เรียกว่าปริยัติไว้ ๓ ประเภท คือ

๑. **อลคัททูปมปริยัติ** คือการศึกษาแบบอสรพิษ คือศึกษาเพื่อมาไอ้อวดกัน ถกเถียงกัน ยกวาทีข่มกันและกัน อันเป็นอาการของโลกะ โมหะ และพร้อมที่จะเกิดโทษ ความโกรธเมื่อใครคัดค้านตน

๒. **นิสสรณปริยัติ** การศึกษาเพื่อมาประพฤติปฏิบัติ พัฒนาคตน ให้รอดพ้นจากอำนาจของกิเลสและความทุกข์ไปตามลำดับ จึงจบการศึกษาวิธีนี้เมื่อบรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ พระอรหันต์ท่านจึงเรียกว่าพระอเสชชะคือจบการศึกษาประเภทนี้แล้ว

๓. **ภณฑาคาริกปริยัติ** การศึกษาแนวขุนคลังที่ทำหน้าที่รักษาทรัพย์สมบัติของแผ่นดิน ให้เกิดประโยชน์ สามารถเกื้อกูลต่อชาติบ้านเมือง โดยมีความสุขร่วมกันของคนภายในชาติ เราจึงพบภารกิจของพระอรหันต์ในการแก้ไขวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา จนมีการสังคายนาพระธรรมวินัยสืบต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน

๕. มีความหมั่นในการปฏิบัติภารกิจงานเป็น เช่นไร?

จะพบว่าคุณธรรมข้อนี้ในความเป็นจริงก็คือวิริยะ ความพยายาม หรือความหมั่นขยัน ในที่นี้ทรงใช้คำว่า อุกุจาทา แปลว่ามีความเพียรพยายามลุกขึ้นทำงาน ไม่กล้าอ้างปัจจัยภายนอกหรือภายใน เช่น หนาวนัก ร้อนนัก ยังเข้าอยู่ สายแล้ว เป็นต้น เป็นเหตุให้คนใช้เป็นเงื่อนไขในการไม่ทำงาน คนประเภทที่มีความหมั่นขยัน มีความเพียรพยายามอันเป็นคุณลักษณะของความเป็นคนตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่ปล่อยโอกาสเวลาให้ผ่านพ้นไปในแต่ละขณะ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณสมบัติหลักของคนที่มีความเพียร พยายาม หมั่นขยันว่า เขาจะต้อง

๑. มีความฉลาด สามารถ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน
ประจำ

๒. ทำงานจรที่ผ่านเข้ามาในแต่ละวันๆ ให้ประสบความสำเร็จ
สำเร็จ

๓. เมื่อมีงานสองประเภทเช่นนี้ ในขณะที่เวลาในแต่ละ
วันมีความจำกัด ทุกคนจะต้องทำงานนั้นๆ ด้วยความหมั่น
ขยันเอาจริงเอาจัง มุ่งสู่ความสำเร็จในภารกิจนั้นๆ เป็น
เป้าหมายหลัก ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

**“บุรุษควรพยายามไปจนกว่าจะสำเร็จประโยชน์ที่ตน
ต้องการ”**

ในตายนคาถาท่านกล่าวถึงการปฏิบัติธรรมเป็นต้นว่า
ถ้าบุคคลจะทำการงาน พึงทำการงานนั้นจริงๆ พึง
บากบั่นในการงานนั้นให้มากเข้าไว้ เพราะการงานที่ย่อ
หย่อนและหละหลวมย่อมนจะเกลียดโทษดุจธูลี เป็นต้น

การได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทองเป็นต้นเป็นเป้าหมาย
แต่ลำดับขั้นตอนที่ทรงแสดงไว้ในพระคาถาข้างต้นนั้น
จะต้องมีปัญญา หากสาธุชนได้พิจารณาจากกลุ่มธรรมใน
ชุดนี้จะพบว่า การเชื่อธรรมของพระอรหันต์ ยามจะฟังศึกษา
อะไรก็ต้องฟังด้วยดี ศึกษาด้วยดีย่อมเกิดปัญญา ปัญญาใน
ช่วงนี้จัดว่าเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อธรรมของพระ
อรหันต์ เพราะเชื่อธรรมของพระอรหันต์ ช่วยให้เขาฟังด้วยดี
ปัญญาจึงเป็นผลมาจากความเชื่อ และการศึกษาสดับรับ
ฟังด้วยดี ปัญญาที่เกิดขึ้นในฐานะเป็นผลจะทำหน้าที่เป็น
เหตุร่วมกับศรัทธาในธรรม นำให้ทำตนเป็นคนไม่ประมาท
สามารถครองชีวิต การปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความ
ไม่ประมาท วิจารณ์ญาณเป็นอาการของปัญญาในภาคการ
บริหาร มีความชัดเจนในแต่ละขณะว่า การงานนั้นๆ ทำ
อย่างไรจึงเรียกว่าทำงานได้เหมาะสมแล้วทำงานเหล่านั้น
อย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้งให้ค้างค้ำอากูล

อาศัยปัญญา ศรัทธา ความเพียร สติ ผลที่เกิดก็คือ
ทรัพย์สมบัติที่ตนต้องการ แต่ต้องตระหนักว่าในภาคของ
การปฏิบัติ หรือภาคสนามองค์ธรรมเหล่านี้สามารถทำไปให้ใน
ทุกกรณีของการเจริญกุศล ข้อนี้พึงสังเกตหลักการสำคัญ

ในการเจริญกรรมฐาน ทั้งส่วนของสมถกรรมฐาน และ
วิปัสสนากรรมฐาน คุณธรรมที่จะต้องมีมากพอและต่อเนื่อง
คือ

สติมา ความเป็นเป็นผู้มีสติ ความเพียรที่เป็นไปทั้ง
ทางกายและทางจิต สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม

หากใครได้ตรวจสอบที่ใจตน ในขณะที่เจริญกรรมฐาน
อยู่จะพบว่าในขณะนั้นนั่นเอง ภายในใจของตนยังมีศรัทธา
ความอดทน อธิษฐาน การตั้งจิตมั่นคงแน่วแน่ องค์ธรรมเหล่านี้
นั้นจะมีการประสานสอดคล้องกันไป จนกว่าจะเข้าถึงสมาธิ
ฌาน ญาณ ไปตามลำดับ

พระพุทธดำรัสตรัสตอบปัญหาแต่ละข้อ มีลักษณะเป็น
อนุโลมเทศนา ทรงแสดงธรรมที่สอดคล้องกับฐานจิตของท่าน
อาฬวกยักษ์ ที่ในขณะนั้นยังเป็นสามัญชนอยู่ แต่ความสำคัญ
ของปัญหาคือ คำถามแต่ละคำนั้น เป็นคำถามที่ท่านเรียนมา
จากสำนักของมารดาบิดาของท่าน สมัยของพระกัสสปสัมมา
สัมพุทธเจ้า ลักษณะของคำถามแสดงว่าท่านอาฬวกยักษ์
รู้คำตอบมาก่อนหน้านั้นแล้ว การนำมาซักถามจึงมีลักษณะ
สอบทานเทียบเคียงด้วย และเป็น การตรวจสอบพระพุทธเจ้า
ไปด้วยในขณะเดียวกัน เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสตอบตรงกับ
หลักที่ท่านได้ฟังมาและจำไว้ ความกระด้างภายในจิตของ
ท่านก็ลดลงไปตามลำดับ

ในแต่ละช่วงของคำถามทุกถาม พระอรรถกถาจารย์
ผู้ทราบพุทธาธิบาย จึงได้ขยายกรอบขอบข่ายขององค์ธรรมใน

แต่ละประเด็น โดยให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักในแต่ละข้อ ในที่นี้
ทรงหมายถึงอะไร อย่างไร ซึ่งน่าจะสรุปมาไว้ในที่นี้พอเห็น
ใจความในแต่ละประเด็น คือ

การเชื่อในธรรมของพระอรหันต์ หมายถึงการเชื่อต่อพระ
อรหันต์ทั้ง ๓ ประเภท คือพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า
พระอรหันตสาวก ในความจริงแล้วพุทธบุคคลทั้ง ๓ ประเภท
จะมีความเห็นลงกันสมกัน เข้ากันได้ทุกระดับ แต่ในที่นี้ท่าน
เน้นไปที่การเจริญกุศลที่สรุปรวมเป็นไตรสิกขา ๓ ประการ คือ
ศีล สมาธิ ปัญญา เนื่องจากโครงสร้างในการฟังในสมัย
โบราณ ไม่มีการกระจายเสียง คนที่มีศรัทธาจะต้องพยายาม
เข้าไปหาท่านที่เป็นสัตบุรุษ เมื่อเข้าไปหา ก็เข้าไปนั่งใกล้ เมื่อ
เข้าไปนั่งใกล้ ย่อมเงี่ยหูลงฟัง เมื่อเงี่ยหูลงฟังแล้วตั้งใจฟัง ใน
ขณะที่ฟังหรืออ่านในปัจจุบันก็ตามให้กำหนดข้อพิจารณา
ข้อความ จนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ มากขึ้นๆ ตาม
ลำดับ

ข้อนี้ฟังดูตัวอย่างยสกุลบุตร เพียงเพราะพระพุทธเจ้า
รับสั่งว่า

ยสะ ที่นี้ไม่หน่าย ที่นี้ไม่ขัดข้อง มาที่นี้เถิด นั่งลงเถิด
เราจักแสดงธรรมแก่เธอ

ท่านเกิดความเชื่อมั่นต่อพระพุทธเจ้า และอัศจรรย์ใจที่
พระพุทธเจ้าทรงรู้จักชื่อท่าน และทรงเข้าใจความคิดของท่าน
ศรัทธาในการที่จะฟังธรรมจากพระองค์ก็เกิดขึ้นมั่นคง
ฟังไปด้วยจิตใจที่จดจ่ออยู่ในธรรม และสามารถบรรลุมรรค

ผลเป็นพระโสดาบัน หลังจากทรงแสดงอนุบุพพิกขาและ
อริยสัจ ๔ จบลง

แม้แต่ท่านเศรษฐีผู้บิดาของพระยสะ ก็เกิดศรัทธา จิต
ท่านเดินไปในกระแสธรรม เช่นเดียวกับพระยสะ จบลงด้วย
การบรรลุมรรคผลเป็นพระโสดาบัน พระยสะกลับบรรลุมรรค
ผลเป็นพระอรหันต์ หลังจากได้ฟังธรรมชุดเดิมนั้นเอง

พึงสังเกตว่า ประเด็นหลักของคำกราบทูลถามนั้น มี
เพียงสองประเด็นเท่านั้น คือ

**คนได้ปัญญาอย่างไรหนอ
ทำอย่างนี้จะหาทรัพย์ได้**

ซึ่งในภาคสนามใครก็ตามจะได้ปัญญาต้องผ่านกระบวนการ
พัฒนาปัญญา ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปัญญาหลัก
ได้ ๒ ประเภท คือปัญญาติดตัวมาแต่กำเนิดของคนเหล่านั้น
และปัญญาที่เกิดจากการพัฒนาขึ้น แต่ในขณะที่พัฒนา
ปัญญานั้นเอง จำเป็นต้องมีอุปการธรรมเข้าสนับสนุน ในที่นี้
ทรงเริ่มต้นด้วย

คนเหล่านั้นต้องมีความเชื่อในธรรมของพระอรหันต์

การจะเชื่อธรรมคือคำสั่งสอนของท่าน จำต้องเชื่อว่าท่าน
ผู้นั้นเป็นพระอรหันต์ด้วย แต่การทรงแสดงธรรมของพระ
พุทธเจ้านั้น มีหลักสำคัญอยู่ประการหนึ่งคือ มีพระอรหันต์
เป็นยอด หากถือปฏิบัติตามไปเรื่อยๆ จะมีพัฒนาการทางจิต
ไปตามลำดับ โดยการเพิ่มขึ้นของกุศลธรรม และการลดลง

ของอกุศลธรรม อย่างที่ทรงแสดงไว้ตอนท้ายของศีล ๕ และ
ศีล ๘ แม้แต่ศีลอุโบสถ จะจบลงในตอนสุดท้ายว่า

บุคคลจะบังเกิดในสุคติได้ก็เพราะศีล

สมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติได้ก็เพราะศีล

บรรลุนิพพานได้ก็เพราะศีล

แสดงว่าธรรมในภาคของการปฏิบัติ จะมีลักษณะอย่าง
เดียวกับการรับประทานอาหาร จะมีความอิ่มเพิ่มขึ้น การลด
ลงของเหตุให้หิวและตัวความหิวไปตามลำดับ พอถึงจุดหนึ่ง
เหตุให้หิวและความหิวหมดไป เพราะมีอาหารมากพอที่จะ
ขจัดความหิวแล้ว ความอิ่ม กำลัง เร็วแรงก็จะติดตามมา
คนทำเพียงรับประทานอาหารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เมื่อคน
มีศรัทธาในคำสอนของพระอรหันต์ มีปัญญา และสติคือความ
ไม่ประมาท วิจาร์ณญาณเป็นอาการของสติปัญญา และความ
เพียรทำให้เขาทำงานนั้นๆ ได้เหมาะสม แสดงว่าในขณะที่นั้นๆ
ความเชื่อ ความเพียร สติ และปัญญา ทำหน้าที่กำกับการ
ทำงานนั้น โดยมีความเพียรเป็นพลังในการขับเคลื่อนจิตไปสู่
ผลที่ตนต้องการ

พระพุทธดำรัสทุกข้อจึงเป็นกฎของกุศลธรรม ที่ไม่ว่าใคร
ก็ตามหากมีความเชื่อ มีความเพียร มีสติ มีจิตใจหนักแน่น
มั่นคง และมีปัญญา จะสามารถนำคนเหล่านั้นให้ประสบ
ความสำเร็จในทุกกรณีของภารกิจ องค์ธรรมชุดนี้ปรากฏ
ร่วมกันกับกุศลธรรมในชื่ออื่นๆ ในนามโพธิปักขิยธรรม ๓๗
ประการ เช่นในกรณีของอิทธิบาท ๔ คือ

ฉันทะ ความพอใจในภารกิจนั้นๆ

วิริยะ เพียรพยายามหมั่นประกอบในสิ่งนั้นๆ

จิตตะ เอาใจใส่สนใจตั้งใจมุ่งมั่นอยู่ในสิ่งนั้นๆ

วิมังสา มีปัญญาเป็นเครื่องใช้สอดส่องในทุกกรณีของการทำภารกิจในขณะนั้น ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นทางแห่งความสำเร็จ

กล่าวโดยเนื้อหาสาระแล้วเราจะพบว่า ในภาคของการปฏิบัติธรรมะทั้งสองชุดหรือชุดอื่น จะทำหน้าที่ขจัดเกลาคิดจาก ความชั่วหรือกิเลสประเภทต่างๆ นำกายวาจาใจของคนเหล่านั้นเข้าสู่

ความสะอาดด้วยศีล ความสงบด้วยธรรมและสมาธิ และทำให้สว่างด้วยปัญญา

อันเป็นการแสดงว่าในกลุ่มธรรมที่ได้นามว่าโพธิปักขิยธรรม แต่เมื่อเรากล่าวโดยสรุป ก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือไตรสิกขาที่ทรงแสดงเพื่อทำหน้าที่ขจัดกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้จางคลายลงไปจนถึงหมดสิ้นไป เป็นเป้าหมายสูงสุด

ผลที่ท่านประสงค์อีกประการหนึ่งคือย่อมหาทรัพย์ได้?

คำว่า ทรัพย์ แปลว่าวัตถุที่นำความปลื้มใจมาใช้ แต่เพราะโดยพื้นฐานทางจิตของชาวโลก มีจุดอ่อนอยู่ คือมีความพร่องอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้จักเต็ม ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ พระพุทธศาสนาจึงได้แสดงการแสวงหาทรัพย์ที่เป็นโลกวัตรในฐานะเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยในการดำรงชีวิต ตามหลักของ

หัวใจเศรษฐี ๔ ประการ ที่เรียก อุ อา กะ สะ จัดว่าเป็น เศรษฐศาสตร์เชิงตอบสนองความต้องการของคน ตามความ จำเป็นที่ต้องมี แต่พระพุทธศาสนากลับเน้นไปที่เศรษฐศาสตร์ เชิงบำบัต นั่นคือการปฏิบัติธรรมนำไปให้จิตสงบจากกิเลส โดย ทรงเน้นไปที่อริยทรัพย์ ที่แปลว่าทรัพย์อันประเสริฐ กอปรด้วย ศรัทธา คีล หิริ โอตตปปะ พหุสัจจะ จาคะ และปัญญาเป็น ทรัพย์ที่สามารถติดตามตนไปได้ในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ อย่างที่ทรงสรุปไว้ความว่า

อันคนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้แล้วจะต้องตายไปใน ที่สุดนั้น

ทำบุญและบาปทั้งสองอย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ ในโลกนี้

บุญและบาปนั้นย่อมเป็นของๆ ผู้นั้นโดยแท้

บุญและบาปนั้นย่อมติดตามบุคคลนั้นไป เหมือน เเงาที่ติดตามบุคคลนั้นไปฉะนั้น

ดังนั้น หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงให้ความสำคัญแก่การมากด้วยอริยทรัพย์ จนใช้โลกียทรัพย์เป็นปัจจัย ในการสร้างอริยทรัพย์อันเป็นสมบัติที่ติดตามตนไปได้

ความไม่ประมาทในกุศลธรรมจึงเป็นภารกิจหลัก ของพุทธศาสนิกชนทุกคนในโลกนี้

ปัญญาพาตนรอด

การศึกษาการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ล้วนยึดโยงอยู่กับการตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบของพระพุทธเจ้า เมื่อทรงตรัสรู้แล้ว ทำให้ทรงสมบุรณ์ด้วยพระพุทธคุณเป็นอเนกประการ สามารถกล่าวโดยสรุปที่พระพุทธคุณ ๓ ประการ คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ที่พุทธศาสนิกชนนำมากล่าวแสดงความนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้าด้วยบทว่า นโม ตสฺส..ที่แปลเป็นใจความว่า

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง อันเป็นบทสรุปพระพุทธคุณ ๓ โดยเรียงเป็นพระกรุณาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณ แต่นำมาขยายเป็นพระพุทธคุณ ๙ ประการตามที่สวดสาธยายกันความว่า

“แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง ทรงสมบุรณ์ด้วยวิชาและจรณะ ทรงเสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ทรงเป็นสารถิผู้ฝึกคนได้อย่างยอดเยี่ยม ไม่มีสารถิอื่นจะยิ่งไปกว่า ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ทรงเป็นผู้จำแนกแจกจ่ายธรรม ทรงประกอบด้วยภคธรรม ทรงมีโชค”

เมื่อคนสามารถมีความเชื่อในองค์พระพุทธเจ้า และมีความเชื่อมั่นในพระพุทธรูป พระธรรมเป็นผลที่เกิดมาจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นการวางขึ้นที่จะทำให้มีความเชื่อต่อพระธรรม อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่การจะเชื่อพระธรรมได้มากพอ จนเกิดเป็นศรัทธาประเภทที่เรียกว่า อจลศรัทธา มีความเชื่อมั่นไม่หวั่นไหวในพระธรรมคุณ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมคุณ ตามที่นำมาสวดสาธยายกันแปลเป็นใจความว่า

“พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงได้ดีแล้ว เป็นธรรมที่ผู้บรรลุจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรแก่การเชิญชวนชักชวนให้มาศึกษา ตรวจสอบพิจารณา ควรแก่การน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ ไปตามสมควรแก่กรณีขององค์ธรรมเหล่านั้น เป็นข้อที่วิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน”

พึงสังเกตว่าพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ ล้วนแล้วแต่ท่านแปลย่อๆ ให้ฟังเท่านั้น แต่การจะเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจเกิดศรัทธาปราทะความเชื่อความเลื่อมใสได้ จะต้องมีการศึกษา พิจารณา นำมาประพฤติปฏิบัติไปตามหลักธรรมนั้นๆ

ธรรมของพระอรหันต์มีลักษณะอย่างไร?

นอกจากท่านจะบอกลักษณะของพระธรรมไว้ด้วยพระธรรมคุณแล้ว ยังได้สรุปลักษณะของพระธรรมไว้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. สุวาทชาตธรรม เป็นพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรง
จำแนกแสดงไว้ดีแล้ว องค์ธรรมกลุ่มใด ข้อใดทรงแสดงไว้
อย่างไรจะเป็นอย่างนั้นตลอดไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่าง
อื่น เช่น ทรงแสดงว่า ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นความ
ทุกข์ ก็เป็นความทุกข์จริงๆ ไม่มีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงไปเป็น
อย่างอื่น หรือแม้ที่ทรงจำแนกเป็นกุศลธรรม อกุศลธรรม
อัพยาทธรรม ธรรมเหล่านั้นก็คงเป็นอย่างนั้น หาเปลี่ยน
เป็นอย่างอื่นไม่

๒. สลฺลฺลชธรรม ธรรมที่ทำหน้าที่ขัดเกลา ขจัดสิ่ง
ที่ตรงกันข้ามกับตนให้อ่อนกำลังลง อย่างใครมีเมตตามาก
จะโกรธน้อยลง ใครมีน้ำใจเสียสละมากจะเห็นแก่ตัวน้อยลง
ใครดำรงตนอยู่ในศีล จะเบียดเบียนตนเอง คนอื่นน้อยลง ใน
ทำนองตรงกันข้ามหากใจใครถูกควบคุมด้วยกิเลส ธรรมะที่
ตรงกันข้ามกับกิเลสนั้นๆ จะอ่อนกำลังลง เช่น คนโลภมาก
จะเห็นแก่ตัวมากขึ้นและจะเสียสละน้อยลง คนมีโกรธง่าย
หงุดหงิดง่าย จะมีความเมตตาเอ็นดูต่อกันต่อคนอื่นน้อยลง
คนที่มีความเขลามาก จะมีเหตุผลน้อยลง เป็นต้น

๓. นียยานิกธรรม ธรรมที่ทำหน้าที่นำคนออกจาก
อำนาจของกิเลสและความทุกข์ไปได้ตามลำดับ แต่ถ้าจิต
เขาถูกกำกับควบคุมด้วยกิเลส เช่น ความโลภ ความริษยา
ความแข่งดี ความเบียดเบียน กิเลสเหล่านั้นจะนำคนออกจาก
ศีลธรรม ความเมตตา เสียสละ อดกลั้นอดทนน้อยลง

๔. สันติธรรม ธรรมที่จะนำคนเข้าสู่ความสงบจาก
เวรภัย อันตราย ความทุกข์ อำนาจของกิเลสจนถึงสงบ
จากสรรพกิเลสอย่างพระอริยบุคคลทั้งหลาย

ข้อที่ ๔ นี้เองที่ทรงหมายถึงนิพพาน อันเป็นผลสูงสุด
ระดับอุดมการณ์ในทางพระพุทธศาสนา สันติ เป็นอาการที่
ปรากฏแก่จิต เพราะผลของการปฏิบัติตนไปตามหลักของ
กุศลธรรม ที่สรุปรวมเป็นศีล สมาธิ ปัญญา หากสามารถ
ทำลายกิเลสหมดไปได้จริงๆ จะเป็นความสุขสงบ เย็น ที่
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น แต่เพราะความสามารถ
ในการปฏิบัติของคนเราอย่างไรก็แตกต่างกัน ความแตกต่าง
จึงเป็นนิรันดร์ แต่อย่างน้อยที่สุดหากสามารถควบคุมกิเลส
ได้ในระดับของการรักษาศีลได้ แม้จะมีความแตกต่างกัน
แต่คนก็จะไม่แตกแยกกัน ในภาคของการพยายามศึกษา
และปฏิบัตินั้น ขอเพียงพยายามก้าวไปตามขั้นของความสงบ
๓ ระดับ อย่างน้อยสักระดับหนึ่ง คือ

กายวิเวก สงัดกายหมายถึงการอยู่ในที่สงัดปราศจาก
การรบกวนจากคนอื่น และความสงัดกาย วาจา จากการ
ทำทุจริต และพูดทุจริต

จิตตวิเวก การเจริญสมถกรรมฐานจนใจสามารถสงบ
จากอำนาจของนิวรณ์ ๕ ประการ ความกำหนัดพอใจในสิ่งที่
ตนใคร่ ความอาฆาตพยาบาท ความง่วงเหงาหาวนอน ความ
ฟุ้งซ่านรำคาญขัดส่ายของจิต และความเคลือบแคลงสงสัยใน
พระรัตนตรัย

อุปธิวิเวก สกัดจากอำนาจของกิเลสในชั้นละเอียด อันเป็นผลของการพัฒนาปัญญาที่เรียกว่าวิปัสสนา จนเกิดปัญญาอันเห็นชอบตามความเป็นจริง ทำลายตัณหาความรู้สึกรู้สึกว่าเป็นของเรา มานะ ความรู้สึกว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้และความรู้สึกว่าเป็นตัวตนเราเขาออกไป สรุปว่าหากคนได้พยายามรักษาศีลอย่างน้อยสัก ๕ ข้อได้ เขาจะสามารถถล่มรสของการครองชีวิตโดยไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกันได้ตามสมควร

ฟังอย่างไร เรียกว่าฟังอยู่ด้วยดี?

คำว่า ฟัง ในที่นี้หมายรวมถึงการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสส่วนอื่นด้วย เพียงแต่การศึกษาสมัยนั้นท่านเรียกว่าเรียนด้วย “มุขปาฐะ” คืออาจารย์สอนด้วยปาก ศิษย์ฟังด้วยหู” แต่ในความหมายที่สมบูรณ์คือการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ สำหรับในสมัยนั้นท่านแนะไว้ว่า

บุคคลผู้มีศรัทธา ย่อมเข้าไปหาท่านอาจารย์ เมื่อเข้าไปหากก็เข้าไปนั่งใกล้ เมื่อท่านเริ่มแสดงธรรมก็ตั้งใจฟัง เงี่ยหูลงฟัง พิจารณาข้อความไปตามที่ท่านแสดง ลักษณะที่จัดว่าเป็นการฟังด้วยดี กาลต่อมาท่านมีการจำแนกแสดงไว้หลายวิธี ที่สำคัญคือเป็นกระบวนการทางจิตในการเรียนนั่นเอง เพียงแต่ให้มีความสนใจ ตั้งใจ มุ่งมั่นมากยิ่งขึ้น อย่างในกระบวนการของจิตคือ

เรียนรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างสนใจ ตั้งใจ พยายามทรง
 จำไว้ให้มากจนแม่นยำ แล้วนำเรื่องนั้นๆ มาคิดในลักษณะที่
 เรียกว่า เฟ่งพินิจพิจารณาด้วยใจของตน สามารถเชื่อมโยง
 เหตุไปหาผล ผลไปหาเหตุได้ และสามารถเชื่อมโยงจากสิ่ง
 ที่ปรากฏไปหาสิ่งที่ไม่ปรากฏได้ ข้อนี้ฟังดูตัวอย่างคำไหว้ครู
 ของนักเรียน ที่ครูกำหนดให้นักเรียนท่องจำมาว่าพร้อมๆ
 กันในวันไหว้ครู มีข้อความที่แสดงให้เห็นกระบวนการทาง
 การศึกษา ที่มีความยึดโยงกันระหว่างครูอาจารย์ หลักวิชาการ
 ที่ต้องศึกษาและศึกษามาแล้ว กอปรด้วยคุณธรรมภายในใจ
 ของนักเรียนแต่ละคน รวมถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นต้น หาก
 ขาดไปเพียงช่วงใดช่วงหนึ่งการศึกษาก็มีปัญหาแล้ว คำไหว้ครู
 นั้นท่านประพันธ์ได้ว่าความว่า

“ข้าขอนอบน้อมสักการ	บูรพคณาจารย์
ผู้ก่อเกิดประโยชน์ศึกษา	
อีกท่านผู้ประสาทวิชา	อบรมจริยา
แก่ข้าในกาลปัจจุบัน	
ข้าขอเคารพอภิวันท์	ระลึกคุณอนันต์
ด้วยใจนิยมบูชา	
ด้วยเดชกตเวทิตา	อีกวีริยะพา
ปัญญาให้เกิดแตกฉาน	
ศึกษาสำเร็จทุกประการ	อายุยืนนาน
อยู่ในศีลธรรมอันดี	
ขอให้เป็นเกียรติเป็นศรี	ประโยชน์ทวี
แก่ชาติและประเทศไทย เทอญ”	

หากเรานำมาคิดพิจารณาไปตามคำไหว้ครูจะพบว่า วิชาการที่มีการศึกษากันของคนทั้งหลายนั้น เรามีครูอาจารย์ในอดีต ได้ศึกษาวิชาการเหล่านั้นมาจากครูอาจารย์ของท่านในอดีต แล้วนำวิชาความรู้เหล่านั้นสอนต่อกันมา ในรูปของการศึกษาและสืบสานการสั่งสอน สิ่งที่น่ามาสั่งสอน สถาบันที่ใช้ในการสั่งสอน หลักสูตรในสาขาวิชาการต่างๆ แสดงว่า ครูอาจารย์ก็มีอยู่จำนวนมาก แต่ละท่านได้สั่งสอนวิชาที่ท่านศึกษาและสืบสานตามลำดับ ย้อนไปที่ท่านซึ่งริเริ่มให้มีการศึกษาวิชาการนั้นๆ มีการศึกษา สั่งสอน ปรับปรุงกันมา จากอดีตกาลนานไกล แสดงว่าคนทุกคนเป็นหนี้บุญคุณของ ครูอาจารย์ในอดีต บรรพชนในอดีตและทุกอย่างมีการเชื่อมต่อกันมาจากสถาบันหลักของแผ่นดินคือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ในขณะที่ปัจจุบันทุกคนก็มีวิชาการที่ตนต้องศึกษา ครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สั่งสอน ทำให้เกิดสำนึกคุณของท่านเหล่านั้นทุกคน ไม่ว่าจะรู้จักท่านหรือไม่ก็ตาม

การแสดงออกของนักเรียนแสดงว่านักเรียนมีความสำนึก กตัญญูกตเวทิต่อท่านในอดีตทุกๆ คน และมีความเข้าใจดีว่า ท่านเหล่านั้นท่านทำได้เพียงการสั่งสอน ถ้าเราต้องการมี ปัญญาคือความรอบรู้จริงๆ มีความแตกฉานในสาขาวิชาการ ต่างๆ ที่ตนกำลังศึกษาอยู่ ตนเองจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความพอใจในทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียน วิชาที่เรียน ครูที่สอน เพื่อนร่วมโรงเรียน ร่วมชั้นเรียน มีความพยายาม

ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด แล้วความสำเร็จก็จะเกิดขึ้น รู้จักบริหาร รักษาสุขภาพพลานามัย สามารถมีอายุยืนนาน ทำตนเป็นคนมีความรู้ดี มีความประพฤติดี ตั้งตนอยู่ในศีลในธรรม สามารถสร้างเกียรติประวัติอันดีงามให้แก่ตน พ่อแม่ครอบครัว วงศ์ตระกูล ตลอดจนถึงประเทศชาติ และประเทศไทยของทุกคน”

ตัวอย่างข้างต้น เป็นกระบวนการความคิดที่มีการศึกษาสะสมมา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส มีความทรงจำรายละเอียดของแต่ละเรื่องไว้ได้มาก นำมาคิดพิจารณาเชื่อมโยงกันไป จนกลายเป็นปัญญาความรอบรู้ และสามารถพัฒนาความรู้ของตนไปจากความรู้จำ เป็นความรู้แจ่มแจ้งขึ้น และเป็นความรู้จริงสามารถมองผ่านมิติต่างๆ ในแต่ละเรื่องจนกลายเป็นผู้มีความรอบรู้ชำนาญในสาขาวิชาการนั้นๆ ที่ตามปกติแล้วประเภทของคนที่มีการศึกษานั้นพระพุทธเจ้าทรงจำแนกไว้เป็น ๔ ประเภท แต่สำหรับคนที่ศึกษามาดีจะอยู่ในประเภทที่ ๒ หรือประเภทที่ ๔ เท่านั้น คือ

๑. ศึกษามาน้อย และไม่เข้าใจเรื่องที่ตนศึกษา

๒. ศึกษามาน้อยจริง แต่เข้าใจเข้าถึงเรื่องที่ตนศึกษา มา กลายเป็นคนมีความชำนาญเฉพาะด้าน เฉพาะทาง อย่างที่โบราณท่านสอนไว้ว่า “รู้อะไรให้กระจ่างแต่อย่างเดียว แต่ให้เชี่ยวชาญเกิดจะเกิดผล” นั่นเอง

๓. มีการศึกษามาก แต่ไม่เข้าใจเรื่องที่ตนได้ศึกษา มา เข้าลักษณะที่โบราณท่านเตือนไว้ว่า ความรู้ท่วมหัว แต่ เอาตัวไม่รอด

๔. มีการศึกษาสดับรับฟังมาก และเข้าใจ เข้าถึง เรื่องที่ตนได้ศึกษามาดี เป็นคนประเภทที่เป็นนักปราชญ์ มีความฉลาดสามารถรอบตัว ตามปกติแล้วจะหาได้ยาก

แต่ทุกคนจะต้องพยายามพัฒนาตนเองไปจนใกล้เคียง กับคนประเภทนี้ หากไม่สามารถจะก้าวไปให้ถึง ก็ต้อง พยายามศึกษา หาความชำนาญเฉพาะด้าน เลือกวิชาอะไร ก็ตามที่ไม่ผิดศีลธรรม และตนมีความชอบพอในวิชานั้นๆ ความพยายามศึกษา ค้นคว้าหาความเข้าใจ อย่างที่ท่านเน้น ไว้ว่า “เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้ได้ ใช้ให้เป็น”

เนื่องจากคนแต่ละคนมีลักษณะ “लगเนื้อชอบलगยา” หลักการ วิธีการที่ท่านเรียกว่าฟังด้วยดี จึงมีหลายรูปแบบ มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แต่เหมือนกันในด้านเนื้อหา คือมีการพัฒนาปัญญาขึ้นโดยวิธีการที่ตนพอใจ ในที่นี้จะได้นำหลักการวิธีการในการพัฒนาปัญญา แต่ละวิธีถือว่าเป็น การฟังด้วยดีทั้งนั้น เช่น

๑. เป็นกระบวนการทำงานของจิตในชีวิตประจำวัน คือ การรับรู้อารมณ์ที่ผ่านมาจากประสาทสัมผัส พยายามทรง จำสิ่งที่ตนสัมผัสมาในแต่ละขณะไว้ให้มาก นำเรื่องเหล่านั้น มาคิดพิจารณาอย่างมีกฎเกณฑ์ หลักการ วิธีการที่สมเหตุ สมผล พัฒนาปัญญาจากความรู้จำคือสัญญา มาเป็นความ

รู้แจ้งขึ้นที่เรียกว่า วิญญูญาณ และมีความรู้จริงที่เรียกว่าปัญญา หรือปรัชญา หรือทิวฏฐิ

๒. กระบวนการของอิทธิบาท ๔ อันเป็นคุณธรรมที่จะ นำผู้ประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ ให้ประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เกินวิสัยของตน ด้วยการพยายามหาตัวตนของ ตนเองให้เจอว่า ตนมีความชอบ และมีความต้องการความ เจริญก้าวหน้าในด้านใด เรียกว่าดูตัวเองให้ออก บอกตนเอง ให้ได้ แล้วใช้ตนเองให้เป็นด้วยการพยายามปลุกฝังความพอใจ ในสิ่งที่ตนรับรู้มาทางประสาทสัมผัส โดยการให้ความเพียร พยายามอย่างต่อเนื่องในรูปที่ท่านสอนไว้ว่า

“จับให้มัน คั้นให้ตาย หมายถึงหวอด” มีใจจดจ่ออยู่ กับเรื่องเหล่านั้น ทุกขั้นตอนของความพอใจ ความเพียร พยายาม และการทำจิตให้จดจ่ออยู่กับเรื่องที่ตนชอบอยู่ จะ ต้องมีปัญญากำกับ สอดส่อง แสวงหาจุดดี จุดเด่น จุดด้อย ของเรื่องนั้นๆ แล้วพยายามปรับปรุงแก้ไขไปตามลำดับ

๓. การศึกษาด้วยดีอีกแนวหนึ่ง ท่านเรียกว่าหัวใจ ปราชญ์ เป็นการเพิ่มความเข้มข้นของสิ่งที่เราศึกษาใน เรื่องเดียวกันนั่นเอง แต่มีระบบทำบ่อยๆ ทำสม่ำเสมอ ผ่าน กรรมวิธีในการเสริมความเข้าใจไปตามลำดับ ท่านเรียงไว้ เป็น ๔ ระดับ คือ สุ จิ ปุ ลิ

สุ. หมายถึงการศึกษาการสดับรับฟัง ไม่ว่าจะเป็นการ เรียนรู้ทางประสาทสัมผัสส่วนใดก็ตาม แต่เป็นการกระทำ บ่อยๆ เสริมสร้างประสบการณ์ตรงทางประสาทสัมผัส ตาม

ลำดับของช่วงแรกขององค์แห่งพหุสูตร คือ ทรงจำประสบการณ์
ไว้มาก มีความแม่นยำในหลัก กฎ สูตร ข้อความสำคัญๆ
ในกรณีนั้นๆ อย่างแนวการสวด สาธยายคำสอนระดับคัมภีร์
ในศาสนาต่างๆ นอกจากจะมีการทรงจำเป็นการส่วนตัวแล้ว
ยังนำเรื่องนั้นมาสวดพร้อมๆ กัน หรือนำมาสาธยายส่วนตัว
พร้อมๆ กับคนอื่น

จ. หมายถึงการนำประสบการณ์ทุกข้อมาคิด เพราะใน
ความเป็นจริงแล้วโลกนั้นมากด้วยมายา มีภาพลวงตาปรากฏ
ในรูปแบบต่างๆ เป็นอันมาก หลักการของพระพุทธศาสนา
บางกรณีเช่นการตัดสินใจยกย่อง ตำหนิ หรือนับถือใครจะ
ต้องผ่าน

- ใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียง สอบทานโดยรอบคอบ
แล้วจึงตำหนิคนที่ควรตำหนิ เมื่อเขามีการกระทำที่ควรตำหนิ

- ใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้วยกย่อง
คนที่ควรยกย่อง เมื่อเขามีการกระทำที่ควรแก่การยกย่อง

- ใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้ว ให้
การยอมรับนับถือ แก่คนที่ควรแก่การยอมรับนับถือ เมื่อเขา
มีการกระทำที่ควรแก่การยอมรับนับถือ

- การศึกษา การทำความเข้าใจกับคน สัตว์ สิ่งของ หรือ
วิชาการในเรื่องอะไรก็ตาม การกลั่นกรองที่สำคัญคือการใช้
ปัญญา พิจารณา เทียบเคียงให้รอบคอบรอบด้านก่อน เป็น
หลักการสำคัญ เพราะการตัดสินใจครั้งสุดท้ายของคนแต่ละ

คนคือ **เรื่องนี้คุณมีความคิดอย่างไร?** พระพุทธเจ้าทรงเน้นไว้ที่สัมมาสังกัปปะ และ กุศลวิตก คือการตรึกนึกเหนียวแน่นด้วยความเฉลียวฉลาดหรืออย่างฉลาด

ป. หมายถึงกรณีที่ยังมีความขงใจ สงสัย ยังไม่มีข้อมูลมากพอต่อการตัดสินใจขั้นเด็ดขาด ท่านให้สอบถามคนที่มั่นใจว่าสามารถให้คำตอบที่ถูกต้องได้ แต่ในปัจจุบันเรามีแหล่งความรู้เป็นอันมากในกรณีต่างๆ แต่ต้องยอมรับความจริงว่าแหล่งความรู้ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ จะต้องมีการสอบทานเทียบเคียงจากแหล่งหลายๆ แหล่ง หากเรื่องนั้นมีความสำคัญ การเชื่อแหล่งความรู้ที่เราสอบถามเพียงแหล่งเดียว มีความเสี่ยงสูงเช่นกัน จึงต้องมีการพิจารณา สอบทาน เทียบเคียงโดยรอบคอบอยู่เช่นเดิม

ล. หมายถึงการจดบันทึกประสบการณ์นั้นๆ ไว้เป็นหลักฐาน แต่ต้องตระหนักว่าวิชาการบางอย่างยังมีการศึกษาค้นคว้ากันอยู่ ยังหาข้อยุติจริงไม่ได้ สิ่งที่เราจดไว้นานๆ ถึงจุดหนึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปก็ได้ แต่หากเป็นหลักธรรมทางศาสนาสามารถรักษาความจริงไว้ได้ตลอดไป หากการจดครั้งแรกมีความถูกต้อง แต่สรุปว่าการจดจำหรือทั้งจดทั้งจำสำหรับการศึกษาเรื่องอะไรก็ตาม มีความจำเป็น เพราะความจำลืมนได้ แต่การจดไว้หากเอกสารที่จดไม่หายไปสามารถนำมาใช้ได้ตลอดไป แต่ก็มีจุดอ่อนที่ยามจะใช้หากเอกสารไม่อยู่กับมือ และตนเองก็ไม่จำไว้ เรื่องที่เคยจดเคยจำก็จะกลายเป็นความไม่รู้ไป

สรุปว่าในการศึกษาของคนเรานั้น หาใช่เป็นเรื่องเฉพาะนักเรียนนักศึกษาไม่ แท้ที่จริงทุกคนต้องมีการศึกษา เพราะเรามีเรื่องที่เราไม่รู้มากกว่าเรื่องที่เรารู้ และมีเรื่องใหม่เกิดขึ้นทุกวัน การศึกษากับชีวิตจึงเป็นเรื่องเดียวกัน ที่สำคัญคือการศึกษาก็คือการพัฒนาคุณสมบัติของความเป็นชาวพุทธ ที่มีลักษณะเด่นคือ รู้ ตื่น เบิกบาน จนท่านแสดงเป็นสัญลักษณ์ว่า

สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ตื่น ตื่นอยู่ด้วยดี และตื่นอยู่ในกาลทุกเมื่อ ที่สำคัญคือต้องเป็นการตื่นตัวด้วยการมีสติ ความเพียร และปัญญาเป็นหลักในการครองชีวิต

พระคาถาข้างต้น เน้นไปที่ต้องการทราบว่าปัญญาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร? พระพุทธเจ้ารับสั่งตอบว่า

บุคคลเชื่อธรรมของพระอรหันต์ เพื่อบรรลุนิพพาน พังอยู่ด้วยดีย่อมได้ปัญญา

อันเป็นการแสดงว่าผู้ถาม ประารถนาที่จะได้เหตุให้ปัญญาเกิดขึ้น เพราะต้องการได้รับประโยชน์จากปัญญา แสดงให้เห็นว่าท่านตระหนักความจริงว่าคนเราหากขาดปัญญาความรอบรู้แล้ว จะมีปัญหาทุกกรณีที่เราขาดความรู้ความเข้าใจ

ในขณะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ปัญญามาเกิดขึ้นได้ลอยๆ ไม่ ปัญญาจะเกิดขึ้นได้เพราะการสร้างสรรค์พัฒนาปัญญาขึ้น การพัฒนาปัญญาเป็นกระบวนการ

การทางจิตดังกล่าว ในขณะที่ตอนทุกคนเกิดมาในโลกนี้ ทุกคนล้วนเริ่มต้นมาจากอวิชชาคือความไม่รู้ เมื่อเติบโตขึ้นมาตามลำดับ เด็กๆ ทุกคนจะมีปัญหาความใคร่รู้ ใครเห็นสิ่งที่ใกล้ตัวของตนเองก่อน เธอมักจะถามว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร แม้แต่ทุกคนจะเป็นผู้ใหญ่กันแล้ว แต่คำถามใน ๔ เรื่องนี้ยังคงมีอยู่ตลอดไป ตราบใดที่ทุกคนยังเป็นปุถุชนอยู่ หากเรารวบรวมคำถามทั้งหมดจะพบว่า แต่ละคนมีคำถามไม่มากนัก เช่น คือ ใคร? อะไร? ที่ไหน? เมื่อไร? ทำไม ด้อย่างไร ชั่วอย่างไร ถูกอย่างไร ผิดอย่างไร มีคุณโทษอย่างไร ได้ประโยชน์อะไร เพื่ออะไร? เป็นต้น คำถามเหล่านี้จะมีถามกันเกือบทุกวัน แสดงให้เห็นอะไร? แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีปัญหาที่ความไม่รู้

ประเด็นต่อไปคือ **ปัญญา มีประโยชน์อย่างไร?**

- ปัญญา แปลว่าความรอบรู้ รอบคอบ รอบด้าน มีความชำนาญการในด้านต่างๆ จนถึงเป็นนักปราชญ์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า **ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก ปัญญาเป็นแก้วสารพัดนึกของคนในโลกนี้** ในขณะที่อวิชชาความไม่รู้เป็นเหมือนความมืด เมื่อปัญญาคือแสงสว่างบังเกิดขึ้น แต่เพราะโลกมีความกว้างใหญ่ไพศาลมาก ยากที่ทุกคนจะรู้ไปทั้งหมด อย่างในสังคมโลกเรามีปัญหากระจายทั่วไปในทุกส่วนของโลก แต่ละปัญหาจะเริ่มต้นที่ความไม่รู้ดังที่ท่านจำแนกปัญหาในสังคมไทยในกรณีของคุณภาพประชากรไว้เป็น ๒ ชุด คือ

คุณภาพทางการศึกษา

มีปัญหาเรื่องความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความสามารถในการใช้ความรู้ และปัญหาด้านศีลธรรม อันเป็นหลักการในการกำกับควบคุมการใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ ให้ออกมาในทางสุจริต

คุณภาพประชากรในการครองชีวิต

มีปัญหาเรื่องความรู้ ความยากไร้ ปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาในการวางแผนครอบครัว แต่หากเราสังเกตให้ดีจะพบว่าปัญหาหลักมีข้อเดียวคือ**ความไม่รู้** อันสืบเนื่องมาจากอวิชชา อันติดใจคนมาตั้งแต่เกิด ที่ในความเป็นจริงติดมาในสังสารวัฏด้วยซ้ำไป

ปัญหาเหล่านี้ขอเพียงแต่คนสามารถพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้น อย่างน้อยที่สุดมีความรอบรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่เป็นความรู้ประเภทที่เรียกว่า เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้ได้ใช้ให้เป็น จะเป็นคนสามารถครองชีวิต ครองเรือนให้อยู่ดี มีสุขได้ตามสมควรแก่ฐานะแล้ว

ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญปัญญาไว้ในที่ต่างๆ เป็นอันมาก ในที่นี้จะยกมาเป็นตัวอย่างในกรณีของปัญญาเป็นตัวเสริมค่าให้แก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ ศาสนา เช่น

๑. **ปัญญาเกิดเพราะความประกอบ** หมายถึงการสร้างสรรค์พัฒนาปัญญาจากความรู้จนกลายเป็นความรู้ ความชำนาญ ผ่านกระบวนการของการพัฒนาปัญญา ๓

ระดับ คือการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส การนำความรู้นั้น มาคิดเฟื่องพินิจจนเกิดความเข้าใจ แล้วนำเอาปัญญานั้นไป ลงมือประพฤติ กระทำ พัฒนาไปตามสมควรแก่กรณี

๒. ความได้ปัญญาให้เกิดสุข ความสุขเป็นผลรวมที่ ทุกชีวิตต้องการ สามารถกล่าวโดยสรุปว่า ทุกคนต้องการ ความสุขไม่ต้องการความทุกข์ แต่ความสุขเป็นผลมาจาก เหตุ เช่นเดียวกับความทุกข์ก็เป็นผลมาจากเหตุ ในฐานะที่เป็น พุทธบริษัทย่อมเข้าใจชัดว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม เป็นการชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ เหตุหลัก ของความสุขคือศีลธรรม เหตุแห่งความทุกข์คือกิเลส ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

ธรรมและอธรรมมีผลไม่เสมอกัน อธรรมย่อมนำไปสู่ ทุกคติ ธรรมย่อมนำไปสู่สุคติ

ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปสามารถดูได้ที่ การรักษาศีล ๕ ได้เป็นเหตุแห่งความสุข การละเมิดศีล ๕ เป็นเหตุ แห่งความทุกข์

๓. ละเหตุแห่งทุกข์ได้เป็นสุขในที่ทั้งปวง หมายความว่าหากบุคคลมีปัญญามากพอ มีความรอบรู้ว่าจะอะไรเป็นเหตุ แห่งความทุกข์ อะไรเป็นเหตุแห่งความสุขชัดเจนด้วยใจตนเอง แล้วเว้นเหตุแห่งความทุกข์ เช่น อบายมุข ประพฤติตนอยู่ใน สุจริตธรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ ก็สามารถครองเรือนครอง สุขได้ตามสมควรแก่ฐานะแล้ว

๔. ความเฟื่องพินิจไม่มีแก่ผู้ไร้ปัญญา การเฟื่องพินิจนั้น จำต้องอาศัยตนเองมีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นๆ มากพอ

และมีความหลากหลาย พึงสังเกตการเพ่งพินิจของพระ-
โพธิสัตว์ ยามที่ทรงพบกับเทวทูตทั้ง ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ
ตายและสมณะ แม้จะเป็นภาพที่มีอยู่ตามธรรมดา แต่
เพราะทรงมีปัญญาสามารถมองจากสิ่งปรากฏไปหาสิ่งที่
ไม่ปรากฏได้ และสามารถทรงเชื่อมโยงจากจุดย่อยไปหา
จุดใหญ่ จนทรงได้บทสรุปว่า

สรรพชีวิตในโลกนี้ล้วนตกอยู่ในกฎของความแก่ ความ
เจ็บ ความตาย กลายเป็นการหมุนวนหาทางออกไม่ได้

ทุกชีวิตจะหมุนอยู่ในวงกลม เกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงเกิด
ความเบื่อหน่ายในความซ้ำซากจำเจของสังสารวัฏ ทรง
พิจารณาเห็นว่าวิถีชีวิตแบบสมณะ น่าจะเป็นเครื่องมือในการ
แสวงหาทางออกจากสังสารทุกข์ได้ จนนำไปสู่การตัดสินใจ
พระทัยเสด็จออกผนวช และได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าใน
ที่สุด ข้อนี้เป็นการแสดงคุณภาพของปัญญาในการเพ่งพินิจ
พิจารณา ประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตประจำวัน โดยนำ
ประสบการณ์เหล่านั้นมาคิดในลักษณะที่เรียกว่า คิดให้ได้
คิดให้ดี คิดให้เป็น คิดให้ชอบ หรือฉลาดคิด

**๕. ผู้มีปัญญาอยู่ครองเรือนเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่
คนมาก** คนที่ครองเรือนนั้น หากมีปัญหาเป็นหลักในการ
ครองเรือนแล้ว สามารถสร้างสรรค์พัฒนาตนเอง ครอบครั
วให้เข้าถึงความสุขในการครองตน ครองคน ครองงาน ครอง
เรือน ครองสุขได้ไม่ยากนัก คนมีปัญญาจะมีความฉลาด
ในการบริหารการจัดการทุกอย่างในชีวิตของตน อย่างมี

เหตุผลมีปัญญากำกับ ในสังคมเรามีตัวอย่างบุคคลเป็นอัน
มาก ที่ได้รวบรวมมาเรียบเรียงในรูปประวัติการก้าวมาสู่
ตำแหน่งหน้าที่การงาน จนได้สถานะจากสังคมในระดับสูงให้
พบเห็นกันเป็นอันมาก หากมีการสืบสาวความเป็นมาของ
คนเหล่านั้นจะพบความจริงว่า มีคนเป็นจำนวนมากที่เริ่มต้น
จากเลข “๐” แต่สามารถพัฒนาตนเอง บางคนอาจจะลอง
ผิดลองถูกมาจนหกล้มหกลุก และล้มลงไปก็พยายามลุกขึ้น
มา สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง มีความแข็งแกร่งเพิ่ม
ขึ้นตามลำดับได้กลายเป็นนักปราชญ์ รัฐบุรุษ เศรษฐี
ปุชนียบบุคคล เป็นต้น หากมองเป็นกลุ่มของหลักธรรมที่ทำให้
คนเหล่านั้นประสบความสำเร็จจะพบว่า ไม่สามารถปราศจาก
อิทธิบาท ๔ ประการแล้วประสบความสำเร็จได้ เพราะใน
อิทธิบาทนั้น วิมังสาคือการใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล
ในเรื่องนั้นๆ หรือแม้ในการใช้ความพอใจ ความพยายาม
ความมุ่งมั่นในภารกิจที่ตนต้องจัดต้องทำ ล้วนกำกับด้วย
วิมังสาคือปัญญาทั้งนั้น

ดังนั้น หากใครก็ตามเชื่อธรรมของพระอรหันต์
พยายามศึกษาให้ทราบชัดความจริงของหลักธรรมนั้น
แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติตนไปตามหลักธรรมนั้น ผลดี
งามในระดับต่างๆ ก็จะมีบังเกิดขึ้น

ขอความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมอันท่านพุทธบริษัท
ได้ศึกษาและปฏิบัติดีแล้ว อำนวยให้ทุกท่านประสบผลที่
ตนปรารถนาโดยทั่วกัน.

พระธรรมนำสุข

เกิดเป็นคน	จนหรือมี	ดีหรือชั่ว
อยู่ที่ตัว	เราทำ	กรรมทั้งหลาย
ผลของกรรม	นำตนไป	ไม่ผ่อนคลาย
ดีหรือร้าย	ทุกคนรู้	อยู่ด้วยใจ
ชีวิตนี้	มีกรรม	มาจำแนก
จัดแบ่งแยก	ตามกรรม	ทำไฉน
ลำบากดี	มีศีลธรรม	นำพ้นภัย
เป็นอย่างไร	อยู่ที่ตน	ของคนเอง.

“พรหมพันธุ์”